

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ МОРСЬКОГО ПРАВА ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ

Кафедра менеджменту та економіки морського транспорту

Мінаєва Марія Олександрівна

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

НА ТЕМУ

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ
УКРАЇНИ

Спеціальність – 073 «Менеджмент»

Освітня програма – «Менеджмент в галузі морського та річкового
транспорту»

Науковий керівник
к.е.н., доцент
Бабаченко М.В.

Здобувач вищої освіти

Науковий керівник

Завідуючий кафедрою

Нормоконтроль

Одеса 2024

ЗАВДАННЯ

на розробку кваліфікаційної роботи магістра

за темою:

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

	Зміст окремих частин дослідження	Строк виконання	Фактично виконано
1	2	3	4
1	Мета дослідження: розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України	16.11.2024	16.11.2024
2	Об'єкт дослідження: процес функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України	16.11.2024	16.11.2024
3	Предмет дослідження: резерви підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України	20.11.2024	20.11.2024
4	Вступ	20.11.2024	20.11.2024
5	Розділ 1. Теоретичні основи функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу	22.11.2024	20.11.2024
6	Розділ 2. Аналіз сучасного стану підприємств морегосподарського комплексу України	29.11.2024	28.11.2024
7	Розділ 3. Фінансове обґрунтування діяльності на прикладі компанії «НІБУЛОН»	03.12.2024	03.12.2024
8	Висновки	03.12.2024	03.12.2024
9	Список використаних джерел	03.12.2024	03.12.2024
10	Формування ілюстративного матеріалу	03.12.2024	03.12.2024
11	Анотація	03.12.2024	03.12.2024

12	Відгук керівника	до 7- 15.12.2024	13.12.2024
13	Рецензування	До 7- 15.12.2024	13.12.2024
14	Дата захисту	18.12	18.12

Дипломник

Керівник

Завідувач кафедри

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ.....	11
1.1. Функціональна діяльність підприємств морегосподарського комплексу.....	11
1.2. Сутність поняття резервів діяльності підприємств морегосподарського комплексу.....	16
1.3. Підвищення ефективності функціональної діяльності як інструмент зростання доходності підприємства.....	24
1.4. Зарубіжний досвід підвищення ефективності діяльності підприємств морегосподарського комплексу.....	26
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ.....	30
2.1. Аналіз ключових показників ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України.....	30
2.2. Виявлення проблем у функціонуванні підприємств морської галузі.....	35
2.3. Основні фактори та джерела розвитку резервів.....	42
2.4. Використання ефекту масштабу з метою приросту доходів підприємства.....	47
РОЗДІЛ 3. ФІНАНСОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ КОМПАНІЇ «НІБУЛОН».....	53
3.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства «НІБУЛОН» та його резервів.....	53

3.2. Складання порівняльного аналітичного балансу	56
3.3. Аналіз фінансової стабільності підприємства.....	60
3.4. Аналіз показників рентабельності підприємства.....	64
3.5. Аналіз фінансової стійкості підприємства.....	67
3.6. Висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності використання резервів підприємства.....	70
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	92
АНОТАЦІЯ.....	96

ВСТУП

Морегосподарський комплекс України є важливою складовою національної економіки, що забезпечує зв'язок між різними галузями господарства країни та світовими ринками. У сучасних умовах глобалізації та економічних змін підприємства морегосподарського комплексу відіграють ключову роль у розвитку інфраструктури, міжнародної торгівлі та створенні робочих місць. Разом із цим вони стикаються з низкою проблем, пов'язаних із недостатнім використанням резервів, впливом зовнішніх і внутрішніх факторів, а також потребою підвищення ефективності функціональної діяльності.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи обумовлена необхідністю пошуку нових підходів до оптимізації роботи підприємств морегосподарського комплексу, використання світового досвіду та розробки стратегій для підвищення їх конкурентоспроможності. Особливе значення має аналіз фінансових показників, виявлення невикористаних резервів і впровадження інноваційних підходів до управління діяльністю підприємств.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України. У роботі зроблено акцент на вивченні досвіду провідних підприємств, зокрема компанії «НІБУЛОН», яка є одним із лідерів у галузі.

Завдання дослідження охоплюють:

- 1) визначення теоретичних основ і сутності резервів підприємств морегосподарського комплексу;

2) аналіз факторів, що впливають на ефективність роботи цих підприємств;

3) вивчення зарубіжного досвіду підвищення ефективності діяльності підприємств;

4) оцінку сучасного стану підприємств морегосподарського комплексу України;

5) проведення фінансового аналізу діяльності компанії «НІБУЛОН»;

6) розробку пропозицій щодо підвищення ефективності використання резервів підприємств.

Об’єкт дослідження – процес функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України, який визначає ефективність їхньої роботи та впливає на розвиток галузі в умовах сучасних економічних і глобальних змін.

Предмет дослідження – резерви підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України, включаючи аналіз факторів, що впливають на їхню ефективність, виявлення проблемних аспектів та розробку заходів для оптимізації їхньої роботи.

Для досягнення мети дослідження у роботі використано такі **методи дослідження**:

1) Аналіз і синтез – для вивчення теоретичних основ функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу, визначення сутності резервів та ключових факторів, що впливають на ефективність роботи підприємств.

2) Метод порівняння – для аналізу зарубіжного досвіду підвищення ефективності діяльності підприємств морегосподарського комплексу та оцінки можливості його адаптації до умов України.

3) Статистичний аналіз – для оцінки ключових показників ефективності підприємств морегосподарського комплексу України, виявлення тенденцій та проблем у їхньому функціонуванні.

4) Метод економічного моделювання – для визначення джерел розвитку резервів та оцінки можливостей використання ефекту масштабу з метою приросту доходів підприємств.

5) Фінансовий аналіз – для дослідження фінансової стабільності, рентабельності та стійкості підприємства «НІБУЛОН» на основі складання порівняльного аналітичного балансу та розрахунку основних фінансових показників.

6) Системний підхід – для комплексного аналізу взаємозв'язку факторів, що впливають на ефективність підприємств морегосподарського комплексу, та розробки рекомендацій для оптимізації їхньої діяльності.

Застосування цих методів забезпечує достовірність отриманих результатів, дозволяє сформулювати обґрунтовані висновки та розробити практичні рекомендації щодо підвищення ефективності діяльності підприємств морегосподарського комплексу України.

У процесі виконання кваліфікаційної роботи було використано широкий спектр наукових і навчально-методичних джерел, які забезпечили теоретичне та практичне обґрунтування основних положень дослідження. Зокрема, були залучені праці вітчизняних і зарубіжних авторів, які присвячені питанням підвищення ефективності діяльності підприємств, стратегічного управління, інноваційного розвитку, а також специфіці функціонування морегосподарського комплексу.

Застосування наукової літератури дозволило сформулювати теоретичну базу дослідження, а практичні рекомендації були розроблені з урахуванням аналізу передового досвіду та емпіричних даних, представлених у спеціалізованих виданнях.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в розробці та обґрунтуванні практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України, з урахуванням сучасних викликів і особливостей галузі.

У роботі запропоновано новий підхід до оцінки ефективності діяльності таких підприємств, який базується на вдосконалених критеріях і показниках, адаптованих до специфіки морегосподарського комплексу. Відмінністю є врахування зовнішніх факторів, зокрема впливу глобальних економічних змін і регуляторних обмежень.

Також у дослідженні представлено оригінальну модель оптимізації функціональних процесів підприємств, яка враховує необхідність інтеграції інноваційних технологій, підвищення рівня логістичної ефективності та раціонального використання ресурсів.

Особливістю роботи є поєднання теоретичних положень із практичними аспектами впровадження запропонованих рішень, що дозволяє адаптувати результати до умов реального функціонування підприємств морегосподарського комплексу України. Ці положення відрізняються від інших досліджень більш глибоким акцентом на специфіці українського ринку та врахуванням сучасних геополітичних і економічних обставин.

Наукове значення дослідження полягає у розробці теоретичних основ та уточненні сутності поняття резервів функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу. У роботі систематизовано фактори, що впливають на ефективність їхньої діяльності, та адаптовано до українських реалій зарубіжний досвід підвищення ефективності роботи підприємств галузі. Отримані результати сприяють розширенню наукового розуміння механізмів раціонального використання резервів підприємств у сфері морегосподарства.

Практичне значення полягає у тому, що результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України та сприяти їхньому розвитку в умовах зростаючої конкуренції на міжнародному рівні.

Апробація результатів роботи. Основні результати кваліфікаційної роботи розглядались на засіданні кафедри менеджменту та економіки морського транспорту та опубліковано тези: Підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України. *Морське право та менеджмент: еволюція та сучасні виклики:* матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції, 29 листопада 2024 року. Одеса: ВидатІнформ НУОМА. 2024.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ

1.1. Функціональна діяльність підприємств морегосподарського комплексу

Функціональна діяльність підприємств морегосподарського комплексу охоплює широкий спектр завдань та процесів, спрямованих на забезпечення ефективної роботи морської інфраструктури та пов'язаних із нею галузей.

Основу цієї діяльності становлять перевезення вантажів і пасажирів морським транспортом, організація роботи портів, зокрема перевалки вантажів, їх зберігання, а також надання комплексних послуг для суден, таких як швартування, буксирування та заправка паливом.

Крім цього, підприємства займаються видобутком морських біоресурсів, рибальством та рибопереробкою, забезпечуючи виробництво та постачання продукції морського походження. Значну роль відіграє розвиток інфраструктури, який включає будівництво та модернізацію портів, причалів, транспортно-логістичних вузлів, що забезпечують ефективну взаємодію між морським і наземним транспортом [1, с.32].

Особливу увагу приділяють екологічним аспектам, оскільки діяльність морегосподарського комплексу пов'язана з впливом на навколишнє середовище. Захист морських екосистем, утилізація відходів, запобігання забрудненню — важливі елементи функціонування підприємств у цій сфері.

Крім технологічної та екологічної складової, важливу роль відіграють організаційні аспекти, зокрема співпраця з державними структурами,

міжнародними організаціями, а також управління персоналом. Сучасні підприємства активно впроваджують цифрові технології для автоматизації портових процесів і моніторингу суден, що дозволяє підвищити продуктивність і зменшити витрати.

Економічний внесок морегосподарського комплексу є вагомим: він забезпечує створення робочих місць, формує значну частину ВВП країни, сприяє розвитку прибережних регіонів і залученню інвестицій. Соціальна значущість цієї галузі проявляється у стимулюванні розвитку місцевої інфраструктури, малого та середнього бізнесу, а також туризму [2, с.15].

Модернізація суден є ще одним важливим напрямом. Підприємства проводять технічне переобладнання флоту, впроваджуючи новітні технології для підвищення паливної ефективності, зниження викидів у навколишнє середовище та поліпшення експлуатаційних характеристик суден. Особливе місце займає ремонтна діяльність, яка включає як планове технічне обслуговування, так і капітальні ремонти, зокрема оновлення корпусу, двигунів і навігаційного обладнання.

Ефективність функціональної діяльності підприємства — це ступінь досягнення підприємством своїх цілей за допомогою оптимального використання наявних ресурсів. Вона характеризує, наскільки раціонально підприємство виконує свої функції, як воно використовує ресурси та чи приносить його діяльність очікувані результати.

Ефективність показує баланс між витратами та результатами, наприклад, співвідношення між вкладеними ресурсами (час, гроші, персонал, матеріали) і отриманими вигодами (прибуток, продуктивність, якість послуг).

Ефективність функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу оцінюється через економічні, операційні та якісні показники, які дозволяють аналізувати досягнення цілей та оптимальність використання ресурсів. Успішна діяльність таких

підприємств сприяє розвитку економіки країни, зокрема міжнародної торгівлі та транспорту.

Ефективність функціональної діяльності підприємства оцінюється через баланс між витратами ресурсів та отриманими результатами. Аналіз ключових показників допомагає виявити слабкі місця, оптимізувати процеси та покращити конкурентоспроможність підприємства.

Розберемо основу функціональної діяльності компанії «Нібулон». Функціональна діяльність одного з провідних агропромислових підприємств України «Нібулон», зосереджується на декількох ключових напрямках, пов'язаних із виробництвом, зберіганням, транспортуванням та експортом сільськогосподарської продукції. Завдяки власній логістичній і виробничій інфраструктурі "Нібулон" є прикладом інтегрованої компанії, яка поєднує агровиробництво з річковими перевезеннями.

Основним напрямом роботи "Нібулона" є вирощування, закупівля та експорт зернових і олійних культур. Підприємство працює безпосередньо з українськими аграріями, закупаючи великі обсяги сільськогосподарської продукції, яку потім транспортує на експорт. Завдяки власній мережі елеваторів і логістичних центрів "Нібулон" забезпечує високоякісне зберігання зерна з дотриманням усіх стандартів [5].

Окремою складовою діяльності є логістика та транспортування. Компанія створила власну логістичну мережу, включаючи вантажні термінали на Дніпрі, Південному Бугу та інших річках. Особливість "Нібулона" полягає у використанні річкового транспорту, що дозволяє значно знизити навантаження на дорожню інфраструктуру країни. Для цього підприємство створило власний річковий флот, який включає буксири, самохідні баржі та зерновози.

Ще одним важливим елементом є портова інфраструктура. "Нібулон" збудував власні перевантажувальні термінали на річках і в портах, які

дозволяють швидко перевантажувати продукцію з елеваторів на судна. Такі потужності значно скорочують час і витрати на транспортування продукції.

Компанія також активно займається експортною діяльністю. Зернові та олійні культури транспортуються до країн Європи, Азії, Африки та Близького Сходу. Завдяки власній інфраструктурі "Нібулон" забезпечує ефективну логістику та конкурентоспроможність українського зерна на міжнародних ринках.

Загальну характеристику функціональної діяльності компанії «Нібулон» проілюстровано в табл.1.1.

Таблиця 1.1.

Характеристика функціональної діяльності компанії «Нібулон»

Напрямок діяльності	Опис	Особливості та актуальні аспекти
Закупівля та експорт зернових і олійних культур	Продовження роботи з українськими аграріями, закупівля зерна та олійних культур для експорту.	Використання альтернативних експортних маршрутів через порти в сусідніх країнах (Румунія, Польща)
Логістика та транспортування	Транспортування зерна річковим та автомобільним транспортом у безпечних регіонах.	Обмеження використання річкових маршрутів через бойові дії в деяких регіонах, акцент на маршрути, що залишаються доступними.

Продовження табл.1.1

Зберігання зерна	Елеватори компанії працюють у відносно безпечних областях країни.	Посилення безпеки об'єктів, адаптація роботи елеваторів під умовами нестабільності.
Експортна діяльність	Забезпечення експорту зернових і олійних культур до Європи, Африки та Азії.	Переорієнтація на залізничні, автомобільні та дунайські порти для експорту.
Використання альтернативних логістичних маршрутів	Розробка та впровадження нових логістичних рішень для збереження експорту	Активне використання портів на Дунаї(Ізмаїл, Рені), а також залізничних перевезень до ЄС.

Джерело:[5]

"Нібулон" приділяє значну увагу екологічним аспектам. Використання річкового транспорту дозволяє зменшити викиди CO₂ у порівнянні з автомобільними перевезеннями, а сучасні технології зберігання зерна мінімізують втрати продукції та вплив на довкілля [5].

Отже, функціональна діяльність "Нібулона" базується на повному циклі – від виробництва і закупівлі зерна до його транспортування та експорту. Завдяки поєднанню агропромислової та логістичної діяльності, компанія є важливим гравцем на українському та міжнародному ринку, забезпечуючи сталий розвиток аграрного сектору й економіки України в цілому.

Функціональна діяльність підприємств морегосподарського комплексу є комплексною системою, що поєднує економічні, технологічні, екологічні та соціальні завдання, забезпечуючи сталий розвиток морської галузі в контексті глобальних і локальних викликів.

1.2. Сутність поняття резервів діяльності підприємств морегосподарського комплексу

Слово "резерв" походить або від французького "reserve", що в перекладі на українську мову означає "запас", або від латинського "reservere" - "зберігати". У зв'язку з цим у спеціальній літературі та практиці термін "резерви" вживається у двоякому значенні. По-перше, резервами вважаються запаси ресурсів (сировини, матеріалів, обладнання, палива тощо), які необхідні для безперебійної роботи підприємства. Вони створюються у разі додаткової потреби у них. По-друге, резервами вважаються можливості підвищення ефективності виробництва. Звідси випливає, що резерви як запаси і як можливості підвищення ефективності виробництва — зовсім різні поняття та відсутність чіткого розмежування між ними часто веде до термінологічної плутанини [6, с.14].

Також тут варто визначити і термін «ефективність діяльності підприємства». Ефективність діяльності підприємства – це узагальнене і повне відображення кінцевих результатів використання засобів, предметів праці і робочої сили на підприємстві за певний проміжок часу. Економічний сенс даного поняття полягає у співвідношенні кінцевого результату виробництва та використаних ресурсів для досягнення цього результату.

Резерви – невикористані можливості зростання та вдосконалення виробництва, покращення його кінцевих результатів. Резерви підвищення ефективності діяльності слід розглядати як збільшення можливостей

підприємства з нарощування обсягів випуску продукції та продажів у натуральній та вартісній оцінках. Економічна сутність резервів підвищення ефективності діяльності полягає у найбільш повному та раціональному використанні зростаючого потенціалу для отримання більшої кількості високоякісної продукції або послуг при найменших витратах праці на одиницю продукції.

Об'єктами пошуку резервів є:

- Підприємство в цілому та його сегменти;
- Види діяльності (операційна, інвестиційна, фінансова);
- Окремі центри витрат та центри відповідальності;
- Окремі види продукції [7, с.125].

В економічній літературі поняття резервів зводиться часто до зниження втрат у використанні ресурсів, проте, правильніше під резервами слід розуміти невикористані можливості зниження поточних та авансованих витрат матеріальних, трудових та фінансових ресурсів при цьому рівні розвитку продуктивних сил та виробничих відносин.

Підприємство може використовувати резерви підвищення ефективності своєї роботи двома способами. Усунення різного роду втрат і нераціональних витрат - це шлях використання резервів. Інший шлях пов'язаний з великими можливостями прискорення науково-технічного прогресу.

Тобто резерви визначаються розривом між досягнутим рівнем використання ресурсів та можливим рівнем, виходячи з накопиченого виробничого потенціалу підприємства [6, с.36].

Поряд з резервами, що характеризують внутрішньовиробничі можливості підприємств щодо збільшення обсягу виробництва і підвищення його ефективності, у господарській практиці застосовується поняття резервів як запасів. Наявність таких резервів у виробництві та обігу

диктується вимогами планомірного розвитку народного господарства, попередження або усунення часткових диспропорцій [6, с.96].

Економічна сутність резервів та їх об'єктивний характер може бути правильно розкритим з урахуванням загального закону економії часу. Економія часу з суспільної точки зору проявляється у скороченні витрат праці, тобто у раціональнішому використанні матеріальних і трудових ресурсів.

Постійна економія робочого дня як об'єктивний процес у розвитку громадського виробництва являє собою природу виникнення резервів. Це основне джерело резервів у високорозвиненому суспільстві, що здійснює розширене відтворення на інтенсивній основі. З розвитком НТП з'являються нові й нові можливості зростання продуктивності праці, економного використання сировини, матеріалів та інших ресурсів, тобто джерела резервів невичерпні. Як не можна зупинити НТП, так не можна використовувати всі резерви.

До складу будь-якого рівня виробничої системи ієрархії (порт, підприємство, цех, ділянка, робоче місце) зазвичай включають такі ресурси:

- технічні ресурси – причали, портові крани, засоби механізації (особливості обладнання, інвентарю, основних та допоміжних матеріалів);
- технологічні ресурси (динамічність методів технології, наявність конкурентоспроможних ідей, наукові доробки тощо);
- кадрові ресурси (кваліфікаційний, демографічний склад працівників, їх здатність адаптуватися до зміни цілей обслуговування);
- просторові ресурси (характер складських приміщень, складських майданчиків, причалів, території підприємства, комунікацій, можливість розширення тощо);
- ресурси організаційної структури системи управління порту (характер та гнучкість керуючої системи, швидкість проходження керуючих впливів тощо);

- інформаційні ресурси (характер наявної інформації про самі процеси навантаження, вивантаження та інших послуг, можливість її розширення та підвищення якості тощо);
- фінансові ресурси (стан активів, ліквідність, наявність кредитних ліній тощо) [8, с.19].

У найзагальнішому вигляді взаємозв'язок між потенціалом морського порту та його цілями представлений на рис. 1.1.

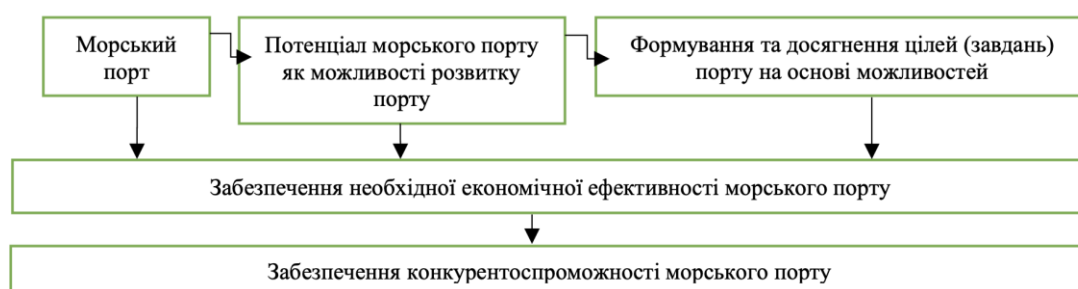

Рис. 1.1. Можливості розвитку підприємства як основна сутність потенціалу підприємства

Джерело: складено автором

Схема показує взаємозв'язок між потенціалом підприємства та його цілями та дозволяє визначити напрямки розвитку морського порту, забезпечення конкурентоспроможності.

Резерви морського порту в умовах війни набувають особливої актуальності, адже вони стають основою для збереження життєздатності підприємств і забезпечення функціонування логістики в надзвичайно складних обставинах. Повномасштабна війна в Україні значно вплинула на морську інфраструктуру, зокрема, на доступність портів, їхню пропускну здатність і можливості ефективного використання ресурсів.

Блокада портів, таких як Маріуполь та Бердянськ, повністю припинила їхню роботу, що змусило переорієнтовувати логістичні потоки на інші діючі порти. У цих умовах, наприклад, Одеський морський порт і порт «Південний» стали ключовими вузлами для експорту української продукції, особливо зерна. Використання резервів у цих портах зосереджено на максимально ефективній обробці вантажів, оптимізації графіків судозаходів і створенні додаткових складських потужностей. Завдяки таким діям вдалося частково компенсувати втрати, спричинені неможливістю доступу до інших портів [9].

Водночас війна змусила порти шукати нові організаційні й технологічні резерви. Наприклад, для забезпечення експорту зерна були укладені міжнародні угоди в межах так званої "зернової угоди", результати якої за 7 місяців, зображені на рис.1.2.

Ця угода дозволила відновити частину експортних поставок через безпечніші морські шляхи, що значною мірою полегшило ситуацію, хоча і не здатне повністю компенсувати втрати від блокування основних морських маршрутів.

Це рішення стало важливим кроком у забезпеченні стабільності зовнішньої торгівлі країни, однак його потенціал обмежений, оскільки не може повністю компенсувати зниження обсягів перевалки через заблоковані ключові морські маршрути.

Рис.1.2. Проміжні результати «зернової ініціативи» за 7 місяців роботи (вересень 2022-березень 2023)

Джерело: [9]

Це дозволило частково розблокувати експорт через Чорне море. Порти Одеса, Чорноморськ і «Південний» стали центрами експорту зерна в рамках "зернової угоди". У цих портах активно задіяні всі наявні складські приміщення та перевантажувальні потужності. Для оптимізації процесів впроваджуються сучасні технології моніторингу й управління вантажами, а також розробляються чіткі графіки завантаження суден, щоб мінімізувати простой.

Однак постійна загроза ракетних атак і мінування морських шляхів створює додаткові ризики, які вимагають від портів нових стратегій захисту і адаптації. У відповідь на ці виклики активно впроваджуються системи моніторингу безпеки, а також працюють над створенням альтернативних логістичних маршрутів, таких як використання залізничного та річкового транспорту.

Технічні ресурси портів переорієнтовані на забезпечення швидкої обробки вантажів і захисту інфраструктури від можливих атак. Наприклад, проводяться роботи з укріплення складів та причалів, створюються резервні системи електроживлення для безперебійної роботи в умовах аварій чи пошкоджень. Активно використовуються сучасні портові крани та інші механізми для пришвидшення завантаження й розвантаження суден [10, с.81].

До початку повномасштабного вторгнення Одеський морський порт активно використовував технічні резерви через модернізацію контейнерних терміналів і впровадження новітнього обладнання, що дозволяло збільшити швидкість та обсяги обробки вантажів. Завдяки цьому порт підтримував свою лідерську позицію серед інших портів України.

Іншим прикладом є порт «Південний», який реалізовував проєкти цифровізації, впроваджуючи автоматизовані системи обліку вантажів та управління логістикою. Це дозволяло зменшити людський фактор у процесах, оптимізувати використання часу й ресурсів. Завдяки таким технологічним резервам порт зміцнював свої позиції як ключовий хаб для міжнародних перевезень.

Особливу увагу приділено організаційним ресурсам. У портах діють посилені заходи безпеки: впроваджені системи моніторингу акваторії, контроль доступу на територію та співпраця з військовими для запобігання диверсіям. Організація роботи портів відбувається в умовах постійної координації з міжнародними партнерами, судновласниками та вантажовідправниками для забезпечення безпечного судноплавства [9].

Крім того, війна підкреслила важливість кадрових резервів. В умовах мобілізації та відтоку кваліфікованих працівників деякі порти стикнулися з нестачею фахівців. Для вирішення цієї проблеми активно проводяться навчальні програми для нових працівників і перенавчання персоналу.

Економічні резерви також зазнали значного тиску через втрату частини інвестицій, збільшення витрат на безпеку та зниження доходів через скорочення обсягів перевезень. У цих умовах українські порти шукають нові джерела фінансування, зокрема через міжнародну допомогу та співпрацю з партнерами. Наприклад, міжнародні організації виділяють кошти на відновлення портової інфраструктури, підтримку критичних операцій та створення альтернативних логістичних маршрутів [11, с. 72].

Ще одним важливим напрямом є використання річкових ресурсів. У зв'язку з обмеженням морського транспорту, частина вантажів перенаправляється на річкові порти, зокрема ті, що розташовані на Дунаї. Це дозволило створити додаткові канали для експорту та підтримувати торгівлю в умовах блокади більшості чорноморських портів.

Таким чином, українські порти, які залишаються діючими під час війни, використовують свої ресурси максимально ефективно для збереження операційної діяльності. Війна в Україні змінила акценти у використанні резервів морських портів, змусивши їх пристосовуватися до нових реалій. Основні зусилля зосереджені на збереженні операційної ефективності, безпеці, пошуку альтернативних логістичних шляхів і залученні міжнародної підтримки. Це ще раз підтверджує, що резерви — це не лише можливості для розвитку, а й ключовий інструмент для виживання в кризових умовах.

Економічна сутність резервів підвищення ефективності діяльності підприємства полягає в найбільш повному та раціональному використанні все зростаючого потенціалу задля отримання більшої кількості високоякісної продукції при найменших витратах праці на одиницю продукції.

1.3. Підвищення ефективності діяльності як інструмент зростання доходності підприємства

Прибутковість підприємства - показник, що безпосередньо впливає на прибуток, тобто кінцевий результат діяльності будь-якого підприємства. Збільшення прибутковості підприємства - одна з основних цілей керівництва будь-якого підприємства. Способів збільшення прибутковості багато, кожне підприємство вибирає найпридатніше для конкретного підприємства.

Підприємство можна вважати дохідним, якщо його виручки від продукції достатньо для покриття всіх витрат на виробництво і реалізацію послуг або товарів і на утворення різниці, тобто прибутку [11, с.102].

Будь-яка комерційна організація ставить собі за мету – підвищення прибутку. Для цього має знаходити резерви її збільшення.

Ефективність діяльності підприємства визначається як співвідношення між досягнутими результатами та витраченими ресурсами. Підвищення цього показника означає, що підприємство отримує більший результат (доходи, прибуток) при тому ж або меншому обсязі ресурсів (фінансових, трудових, матеріальних). Зростання ефективності дозволяє не лише покращити фінансові результати, а й підвищити конкурентоспроможність на ринку.

Ефективність діяльності будь-якого виробничого підприємства в першу чергу залежить від обсягів випуску і реалізації продукції. До виробничих факторів, що впливають на обсяг випуску і реалізації продукції можна віднести зміна випуску товарної продукції, що містить у собі кроки по зміні обсягу валової продукції і зміна залишків незавершеного виробництва і внутрішньогосподарського обороту.

Ефективність діяльності підприємства в морському секторі залежить від різноманітних факторів, які можуть включати:

1) Ринкові умови: Попит на морські продукти, ціни на них, конкуренція на ринку, тарифи, регуляції і торгові угоди впливають на доходи та можливості розвитку підприємства.

2) Технології та обладнання: Використання сучасних технологій, які полегшують виробництво, знижують витрати, підвищують якість продукції, може значно підвищити ефективність підприємства.

3) Логістика та інфраструктура: Доступність портових і транспортних інфраструктур, які дозволяють ефективно транспортувати товари до місць призначення, впливають на швидкість і вартість поставок.

4) Управління ланцюгом постачання: Ефективне управління ланцюгом постачання, від постачальників до кінцевих споживачів, дозволяє підприємству оптимізувати запаси, знижувати затрати та підвищувати реактивність на зміни на ринку.

5) Якість робочої сили: Кваліфікація та мотивація працівників впливає на продуктивність та якість продукції [12].

Резерви збільшення виробництва продукції виявляються в процесі аналізу виконання виробничої програми. При збільшенні обсягу виробництва продукції зростають тільки перемінні витрати, - пряма зарплата робітників, прямі матеріальні витрати і так далі - сума ж постійних витрат, як правило, не змінюється, у результаті чого і знижується собівартість продукції.

Отже, за допомоги збільшення обсягу виробництва продукції підприємство може зменшити собівартість одиниці продукції за рахунок зменшення питомих-постійних витрат.

1.4. Зарубіжний досвід підвищення ефективності діяльності підприємств морегосподарського комплексу

Слід констатувати, що вітчизняні морські порти стикаються зі значними проблемами, для вирішення яких необхідні інноваційні рішення та нові підходи. Провідні порти світу мають певні напрацювання та досвід реформ, які змінюють стандартні моделі й підходи до управління. Зокрема, запроваджуються організаційні, технологічні та управлінські інновації, спрямовані на підвищення ефективності операційної діяльності, збільшення швидкості обслуговування, підвищення пропускної здатності портів та забезпечення додаткового рівня безпеки.

Результати досліджень основних тенденцій розвитку світових лідерів портової галузі дозволили виокремити практики, адаптація яких може стати основою для формування пріоритетів розвитку вітчизняних портів як учасників глобальних логістичних ланцюгів. Основні напрями включають:

1. Використання роботизованих і дистанційно керованих вантажно-розвантажувальних систем, які сприяють автоматизації контейнерних терміналів. Прикладом є міжнародний контейнерний термінал «Вікторія» (Мельбурн, Австралія) і термінал «Нью Цяньвань» (Циндао, Китай). Напівавтоматизовані термінали, такі як «Пасир-Панджанг» (Сінгапур) і «Фішермен Айленд» (Брісбен, Австралія), демонструють значні переваги автоматизації, хоча її подальше впровадження ускладнюється необхідністю значних інвестицій, браком кваліфікованих кадрів, стурбованістю профспілок через скорочення робочих місць і тривалим часом реалізації.

2. Запровадження Інтернету речей (IoT), що дозволяє оптимізувати маршрути, розраховувати час прибуття суден, раціонально управляти рухом суден і забезпечувати ефективність роботи портів (наприклад, порт Роттердам).

3. Використання технології Blockchain logistics для підвищення прозорості та безпеки логістичних процесів, оптимізації морських перевезень, забезпечення точності контрактів і зменшення ризику маніпуляцій даними. Blockchain активно застосовується в порту Роттердам, а також проходить тестування в портах Сінгапура, Пусана та Антверпена. Водночас його впровадження ускладнюється специфічними договірними умовами між учасниками, складністю адаптації для невеликих компаній та обмеженими технологічними й фінансовими ресурсами.

4. Застосування онлайн-платформ для логістичного обслуговування, таких як «Trade Lens» (Maersk, Mediterranean Shipping Company, CMA CGM Group) та «Quick Quotes» (Harpag-Lloyd), які дозволяють скоротити час транзиту, знизити витрати на переміщення вантажів і підвищити ефективність обслуговування портів.

Отже, досвід провідних світових портів демонструє, що підвищення ефективності діяльності підприємств морегосподарського комплексу базується на впровадженні інноваційних технологій, автоматизації процесів і розвитку цифрових рішень. Зокрема, використання роботизованих систем, Інтернету речей, технології Blockchain та онлайн-платформ дозволяє підвищити швидкість і якість обслуговування, оптимізувати логістичні витрати, забезпечити прозорість та безпеку операцій. Такий підхід не лише підвищує пропускну здатність портів, але й сприяє їх інтеграції у глобальні логістичні ланцюги, зміцнюючи позиції на міжнародному ринку. Впровадження подібних рішень, адаптованих до українських реалій, може стати ключовим фактором розвитку національної портової інфраструктури.

В умовах глобалізації і високої конкуренції судноплавні компанії активно впроваджують новітні технології для підвищення ефективності своєї діяльності. Одним з ключових напрямків є застосування цифрових платформ для управління флотом. Наприклад, компанії як Maersk та MSC використовують інтелектуальні системи моніторингу, що

дозволяють оптимізувати маршрути суден, зменшити витрати на паливо і час на шляху. Завдяки таким технологіям, як IoT (Інтернет речей), судна можуть обмінюватися даними в реальному часі, що дозволяє зменшити кількість затримок і підвищити точність планування прибуття судна в порт.

Також активно розвиваються екологічно чисті технології для суден, зокрема використання альтернативних видів палива (LNG, біопаливо), що сприяє зниженню негативного впливу на навколишнє середовище і відповідає сучасним вимогам екологічної стійкості [13, с.44].

Експедиторські компанії відіграють важливу роль у забезпеченні ефективності ланцюга поставок, зокрема завдяки цифровізації та автоматизації процесів. Наприклад, такі гіганти як Kuehne + Nagel та DB Schenker активно використовують платформи для цифрового відстеження вантажів, що дозволяє забезпечити прозорість у всіх етапах доставки та значно скоротити час обробки документів. Вони також розвивають аналітичні системи, що дозволяють прогнозувати попит на певні послуги, адаптуватися до змін у ринковій ситуації та підвищувати гнучкість ланцюга поставок.

Агентські компанії, що займаються управлінням судновими агентствами та координацією взаємодії між судновласниками, портами і вантажовідправниками, також активно застосовують інновації для підвищення ефективності. Сучасні електронні платформи обміну даними дозволяють агентам швидко отримувати необхідну інформацію та оптимізувати процеси підготовки документів. Одним з важливих аспектів є системи управління портовими операціями, що дозволяють агентам безперешкодно взаємодіяти з портами та іншими учасниками процесу, скорочуючи час обробки вантажу і спрощуючи процедури [14, с.82].

Зарубіжний досвід показує, що підвищення ефективності діяльності підприємств морегосподарського комплексу неможливе без впровадження інноваційних технологій, таких як цифрові платформи, автоматизація,

використання екологічно чистих технологій і гнучких систем управління. Такі підходи значно знижують витрати, підвищують швидкість обслуговування, зменшують кількість помилок і підвищують загальну безпеку операцій. Однак важливо пам'ятати, що навіть найбільш перспективні інновації потребують ретельного планування перед впровадженням. Деякі технології можуть виявитися невдалими або не виправдати очікуваних результатів, що, в свою чергу, може серйозно вплинути на дохід і прибуток компанії. Тому адаптація нових технологій повинна бути збалансованою, ґрунтуючись на детальному аналізі потенційних ризиків і можливостей, а також ретельному тестуванні та оцінці їх ефективності в конкретних умовах. Для України адаптація цих практик може стати важливим кроком до модернізації морегосподарського комплексу, підвищення його конкурентоспроможності на міжнародному рівні та інтеграції в глобальні логістичні ланцюги.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА МОРЕГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

2.1. Аналіз ключових показників ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України

Ефективність функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України оцінюється за кількома ключовими показниками, які залежать від специфіки кожного виду діяльності. Для портів важливими є обсяги перевалки вантажів, що визначають їхню загальну продуктивність, а також пропускна спроможність терміналів, яка показує кількість суден, що можуть бути оброблені за певний період. Швидкість обробки суден, тобто середній час стоянки судна, відображає оперативність роботи. До цього додається аналіз структури вантажопотоків, де враховуються обсяги експортних, імпортних, транзитних і каботажних перевезень.

Обсяг перевалки вантажів є найважливішим показником, що відображає кількість вантажів, які порт обробляє за рік. Він включає як сухі (зерно, руда, контейнери), так і рідкі вантажі (нафта, хімічні продукти). Зростання цього показника свідчить про підвищення економічної активності та ефективності роботи порту.

Пропускна спроможність портових терміналів визначається їхньою здатністю обслуговувати певну кількість суден або обробляти певний обсяг вантажів протягом визначеного періоду. Цей показник залежить від технічного оснащення терміналів, якості інфраструктури та автоматизації процесів.

Швидкість обробки суден є ще одним важливим показником, що впливає на загальну привабливість порту для клієнтів. Чим швидше порт виконує навантажувально-розвантажувальні операції, тим менше часу судна простоюють у порту, а це, у свою чергу, знижує витрати судновласників [14, с. 127].

Структура вантажопотоків демонструє, які типи вантажів переважають у діяльності порту, а також їхнє походження та призначення (експорт, імпорт, транзит, каботаж). Порти, які обслуговують різноманітні вантажі та мають збалансовану структуру потоків, є менш залежними від зовнішніх економічних факторів.

Рівень завантаженості інфраструктури характеризує ефективність використання складських потужностей, причалів та іншого обладнання. Оптимальне завантаження забезпечує максимальну продуктивність без перевантаження системи, що може призводити до затримок.

Фінансові показники також відіграють важливу роль у оцінці роботи портів. До них належать дохід від основної діяльності, операційний та чистий прибуток, рівень рентабельності, а також інвестиції в модернізацію та розвиток. Високі фінансові результати вказують на ефективне управління портом і його здатність до розвитку.

Крім того, значущими є показники екологічної ефективності, зокрема рівень дотримання екологічних стандартів та впровадження сучасних технологій для зниження шкідливих викидів. У сучасних умовах це стає важливим чинником для забезпечення довгострокової конкурентоспроможності портів.

Стан ключових показників ефективності українських портів у 2024 році демонструє позитивну динаміку, незважаючи на виклики, пов'язані з війною. За перші 10 місяців 2024 року вантажообіг портів досяг 82,3 млн тонн, що на 78,5% більше, ніж за аналогічний період 2023 року, і перевищує обсяги всього минулого року на 20 млн тонн. Основна частина вантажів

припадає на аграрну продукцію, яка становить ключовий експортний сегмент. Зокрема, понад 3 тисячі суден транспортували зерно та інші товари через морський коридор до країн Африки, Азії, Європи й Америки [16].

Окрім аграрної продукції, зберігається стабільний попит на експорт інших товарів, що забезпечує додаткові валютні надходження. Загальний експорт у 2024 році перевищив \$34,6 млрд, зокрема у жовтні встановлено рекорд у \$3,8 млрд. [9]

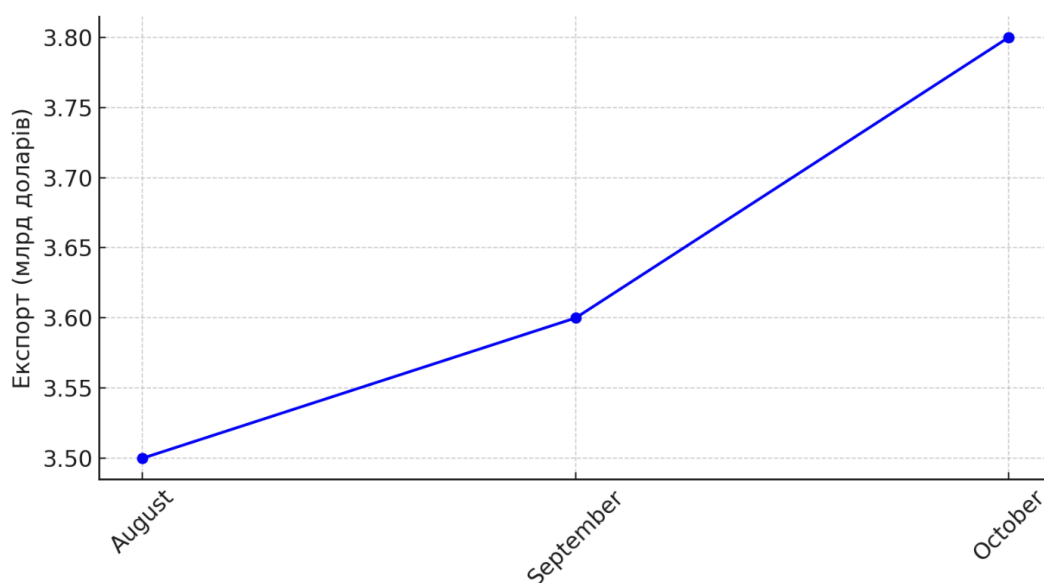

Рис.2.1. Обсяги експорту України у серпні-жовтні 2024

Джерело:[9]

Хоча порти продовжують виконувати важливу роль в експорті, їхня діяльність стикається із загрозами: російські обстріли й блокування окремих транспортних шляхів уповільнюють розвиток. Водночас міжнародні партнери підтримують українську портову інфраструктуру, зокрема шляхом технічної допомоги й забезпечення безпеки морських коридорів [17, с. 182].

Загалом ефективність портів зростає, але залишається залежною від умов безпеки та міжнародної підтримки.

Таким чином, комплексний аналіз функціональної діяльності портів вимагає врахування технічних, операційних, фінансових та екологічних аспектів, що дозволяє не лише оцінити їхню поточну ефективність, а й визначити напрямки для подальшого розвитку.

Агентські компанії, що працюють у морегосподарському комплексі України, виконують критично важливі функції посередників між судновласниками, портами та іншими учасниками логістичного ланцюга. Їхня ефективність залежить від якості обслуговування, швидкості виконання операцій і здатності вирішувати нестандартні ситуації.

Ключовими показниками ефективності агентських компаній є кількість обслугованих суден та швидкість оформлення портових формальностей. У сучасних умовах, коли міжнародна торгівля стикається з різноманітними бар'єрами, оперативність у вирішенні митних, експортно-імпорتنих питань стає надзвичайно важливою.

Крім цього, ефективні агентські компанії демонструють високий рівень комунікації із судновласниками, оперативно реагуючи на їхні потреби. До їх обов'язків входить забезпечення суден постачанням (бункеруванням, технічним обслуговуванням), організація швартових операцій, координація з портовими службами та контроль за дотриманням графіка рейсів.

У нинішніх реаліях українські агентські компанії активно працюють у межах створеного морського коридору для експорту зернових та інших товарів. Вони зіштовхуються з новими викликами, такими як підвищені ризики через військові дії та необхідність координації з міжнародними організаціями, які забезпечують безпеку судноплавства [18, с. 19].

Отже, успіх агентських компаній значною мірою залежить від їхньої здатності ефективно працювати в умовах невизначеності, підтримувати високий рівень сервісу та адаптуватися до змін у міжнародному середовищі.

Експедиторські компанії в морегосподарському комплексі України відіграють ключову роль у забезпеченні логістичних операцій. Вони є сполучною ланкою між вантажовласниками, портами, судновласниками та митними органами, координуючи перевезення товарів із максимальною ефективністю. Їхній основний фокус — це організація доставки вантажів "від дверей до дверей", що включає комплексний набір послуг.

Ефективність роботи експедиторських компаній оцінюється за кількома основними показниками.

1) Швидкість оформлення документів. В умовах підвищеної складності через війну та зміну торговельних маршрутів, оперативність у підготовці митних декларацій, транспортних накладних та страхових документів є критично важливою.

2) Обсяг перевезених вантажів. Збільшення кількості обслуговуваних клієнтів і вантажопотоків свідчить про конкурентоспроможність компанії.

3) Якість логістичних рішень. Здатність оптимізувати маршрути, мінімізувати витрати та забезпечити швидку доставку вантажу, особливо в умовах обмеженого доступу до портів через воєнні дії, є вирішальним фактором [19].

У сучасних умовах експедиторські компанії адаптуються до викликів, спричинених блокуванням традиційних портів (таких як Маріуполь і Херсон) і перенаправленням вантажів через альтернативні логістичні шляхи, зокрема Дунайські порти (Рені, Ізмаїл) та польські та румунські морські хаби.

Ключовою складовою їхньої ефективності є взаємодія з міжнародними партнерами та інтеграція в глобальні логістичні мережі. Це забезпечує доступ до великих контейнерних операторів і мультимодальних перевезень, що сприяє конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках.

Експедиторські компанії України не лише підтримують стабільність експортних і транзитних потоків, але й активно адаптуються до змін у геополітичній ситуації, пропонуючи інноваційні рішення для подолання логістичних перешкод [20, с. 132].

Таким чином, аналіз ефективності підприємств морегосподарського комплексу включає широкий спектр економічних, операційних і клієнтоорієнтованих показників, які відображають як продуктивність, так і якість послуг.

2.2. Виявлення проблем у функціонуванні підприємств морської галузі

Виявлення проблем у функціонуванні підприємств морегосподарського комплексу передбачає детальний і комплексний підхід, що охоплює аналіз фінансових, технічних, екологічних, логістичних та управлінських аспектів. Одним із ключових напрямків є фінансовий аналіз, який дозволяє оцінити прибутковість підприємства, його здатність виконувати зобов'язання, ефективність використання ресурсів і активів. Якщо спостерігаються постійні збитки або зниження рентабельності, це може свідчити про недостатню ефективність управління фінансами чи про невдалі інвестиційні рішення.

Технічні проблеми можуть проявлятися у вигляді застарілого обладнання, недостатньої модернізації виробничих потужностей або низької ефективності технологічних процесів. Це може призводити до високих витрат, простоїв чи порушень термінів виконання замовлень. Важливо також оцінити, чи відповідає технічний стан обладнання сучасним вимогам та стандартам [21, с. 52].

Управлінські проблеми часто виникають через неефективну організацію роботи, відсутність чіткої стратегії розвитку, слабку комунікацію між підрозділами або недостатню кваліфікацію персоналу. Дефіцит якісних управлінських рішень може посилювати існуючі складнощі, особливо в умовах високої конкуренції.

Окрему увагу слід приділити логістичним процесам. У сфері морегосподарського комплексу важливим є забезпечення безперебійного руху вантажів і координація роботи портів, перевізників та клієнтів. Проблеми, пов'язані з простоем суден, неефективним плануванням маршрутів чи затримками через бюрократичні процедури, можуть суттєво впливати на загальну продуктивність підприємства.

Екологічні аспекти також відіграють значну роль, особливо враховуючи міжнародні стандарти та вимоги щодо зменшення впливу на довкілля. Недотримання екологічних норм може призвести до штрафів, втрати ліцензій чи репутаційних ризиків.

Для виявлення проблем доцільно проводити аудит, збирати зворотний зв'язок від працівників і клієнтів, аналізувати дані про виконання планів та порівнювати їх із галузевими стандартами. Таким чином, лише комплексний підхід дозволить повноцінно оцінити ситуацію, виявити слабкі місця та розробити план для їх усунення [22].

Функціонування морського порту може бути ускладнене різними проблемами, що виникають як через технічні, так і організаційні фактори. Однією з основних проблем є інфраструктурні труднощі. Застаріла або недостатня інфраструктура, така як старі причали, вантажні крани або термінали, може значно знизити ефективність роботи порту. У разі недостатніх потужностей порт може відчувати перевантаження, що призводить до заторів, затримок у розвантаженні чи завантаженні суден, а також до збільшення часу перебування суден в порту, що негативно позначається на загальній продуктивності.

По-перше, для вирішення інфраструктурних проблем необхідно проводити регулярне обслуговування та модернізацію портових об'єктів. Важливо проводити оцінку зношеності обладнання та визначати потреби в його оновленні. Це дозволяє уникнути непередбачених зупинок роботи та забезпечити ефективну обробку вантажів. Оновлення інфраструктури слід планувати таким чином, щоб не створювати додаткових заторів або простоїв, а також враховувати перспективи зростання обсягів перевезень.

Технічні проблеми також можуть мати серйозний вплив на діяльність порту. Вихід з ладу критичних механізмів, таких як крани або транспортні засоби, що використовуються для переміщення вантажів, може призвести до зупинки або уповільнення роботи. Крім того, невідповідність сучасним технічним вимогам і стандартам безпеки, а також екологічним нормам, може спричиняти не лише штрафи, але й серйозні аварії або екологічні катастрофи [23, с. 78].

Технічні проблеми можна вирішувати через інвестування в сучасне обладнання, автоматизацію процесів та оновлення технологій. Системи моніторингу та діагностики дозволяють своєчасно виявляти збої в роботі техніки та оперативно їх усувати. Важливо також створити систему планового обслуговування, щоб мінімізувати ймовірність аварійних ситуацій.

Затримки і затори в порту часто виникають через проблеми з логістикою та недостатню координацію між різними учасниками процесу. Порти тісно взаємодіють з митними органами, перевізниками та іншими інфраструктурними об'єктами, і будь-яка неполадка або збої в цьому ланцюгу можуть призвести до серйозних затримок. Недостатня швидкість обробки вантажів, помилки при митному оформленні або проблеми з організацією транспортування можуть створювати додаткові труднощі, що заважають своєчасному виконанню замовлень.

Для зменшення затримок і заторів потрібно покращити логістичні процеси через впровадження сучасних інформаційних систем, які допоможуть автоматизувати планування та координацію руху вантажів. Це дозволить зменшити час, необхідний для митного оформлення, завантаження та розвантаження, а також знизить ймовірність виникнення заторів.

Окрім цього, в порту можуть виникнути організаційні проблеми, пов'язані з управлінськими недоліками. Неефективне планування або погана координація між підрозділами порту може призвести до нераціонального використання ресурсів та збільшення витрат. Наявність корупційних схем чи бюрократичних перепон також може уповільнити робочі процеси, ускладнити обробку вантажів і збільшити затримки [24, с. 44].

Організаційні проблеми можна вирішити за допомогою вдосконалення управлінських процесів. Важливо мати чітку структуру та ефективну систему комунікацій, щоб забезпечити злагоджену роботу між різними підрозділами порту. Проведення регулярних тренінгів для персоналу також допомагає підвищити кваліфікацію працівників та ефективність роботи.

Екологічні проблеми, пов'язані з діяльністю порту, також не можна залишати без уваги. Забруднення води, повітря та землі через розливи нафти або відходи суден є серйозними екологічними ризиками. Недотримання екологічних стандартів може призвести до штрафів, а іноді й до припинення діяльності порту на певний час, що завдасть шкоди його репутації.

Щоб вирішити екологічні проблеми, потрібно дотримуватись екологічних стандартів, впроваджувати технології для зменшення забруднення, такі як системи очищення води, зменшення викидів в атмосферу і належне управління відходами. Регулярні екологічні аудити допоможуть виявляти слабкі місця і вживати заходів для їх усунення [24, с. 52].

Безпека в порту також є важливим фактором. Порти можуть стати мішенями для терористичних атак або кримінальних угруповань, що може призвести до порушень в роботі порту або навіть до його тимчасового закриття. Також важливо дотримуватись стандартів безпеки для запобігання нещасним випадкам чи аваріям на території порту.

Безпекові проблеми вимагають запровадження високих стандартів безпеки, забезпечення охорони об'єктів, встановлення систем відеоспостереження та інших заходів для запобігання терористичним атакам та кримінальним діям. Необхідно також проводити регулярні тренування для персоналу на випадок надзвичайних ситуацій.

Таблиця 2.1.

Проблеми, що можуть виникати у функціонуванні морського порту

Категорія проблеми	Короткий опис
Технічні	Застаріле обладнання, поломки техніки, відсутність сучасних технологій автоматизації.
Управлінські	Недоліки у прийнятті рішень, слабкий менеджмент, нестача кваліфікованого персоналу.
Логістичні	Затримку у транспортуванні, нестача місць для зберігання, порушення графіків постачання.
Інфраструктурні	Поганий стан причалів, доріг, складів, недостатня пропускна здатність, відсутність розвитку інфраструктури.
Екологічні	Забруднення води на повітря, погана утилізація відходів, недоотримання екологічних стандартів.

Джерело: складено автором.

Фінансові проблеми, зокрема низька рентабельність і високі витрати на обслуговування інфраструктури, можуть також стати на заваді

ефективному функціонуванню порту. У разі зниження обсягів перевезень або підвищення конкурентної боротьби з іншими портами, порти можуть зіткнутися з необхідністю додаткових інвестицій для модернізації і покращення своїх потужностей.

Розберемо виявлення проблем у функціонуванні на прикладі конкретного підприємства морської галузі – порт «Чорноморськ».

Наразі порт «Чорноморськ» стикається з низкою значних проблем через триваючу війну та її вплив на морегосподарський сектор України.

1. Атаки безпілотників і ракет: Регулярні атаки на інфраструктуру Одеської області, включаючи порт «Чорноморськ», завдають шкоди будівлям і об'єктам. Наприклад, у жовтні 2024 року внаслідок атак було пошкоджено портові споруди, що ускладнило операційну діяльність і призвело до затримок у перевалці вантажів. Такі атаки також підвищують ризики для судноплавства в регіоні, що негативно впливає на міжнародну торгівлю через порт.

2. Обмежений експорт зернових: Через блокування основних морських шляхів і складнощі з логістикою, експорт зерна, що є однією з ключових функцій порту, значно ускладнений. Основна частина вантажів тепер спрямована через дунайські порти, проте їх пропускна здатність не може повністю замінити потужності великих портів, таких як «Чорноморськ».

3. Проблеми страхування суден: Через воєнні дії міжнародні страхові компанії відмовляються страхувати судна, що прямують до українських портів. Це суттєво обмежує кількість суден, готових працювати з портом, і знижує обсяг перевалки вантажів.

4. Старіння та зношеність інфраструктури. Ремонт і модернізація терміналів не були достатньо швидкими, щоб забезпечити високу пропускну здатність навіть до війни. Ці технічні труднощі ускладнюють нормальне функціонування порту та знижують його ефективність.

Діаграма, зображена на рис. 2.2. демонструє співвідношення наявних проблем у порті «Чорноморськ».

Діаграма показує, що найбільшу частку серед проблем порту займають обмеження в експорті зернових (30%), що є критичним для економіки України, враховуючи важливість цього виду вантажів для порту. Інфраструктурні проблеми, зокрема старіння і зношеність портових об'єктів (25%), також мають великий вплив на ефективність роботи порту, що підвищує операційні витрати та обмежує пропускну здатність.

Атаки безпілотників і ракет (25%) також залишаються значним фактором, який безпосередньо впливає на роботу порту, створюючи додаткові ризики для безпеки і затримки в обробці вантажів. Натомість проблеми зі страхуванням суден (20%) хоча й мають менший відсоток, але є важливим фактором, що знижує кількість суден, готових працювати з портом, що також позначається на обсягах перевалки.

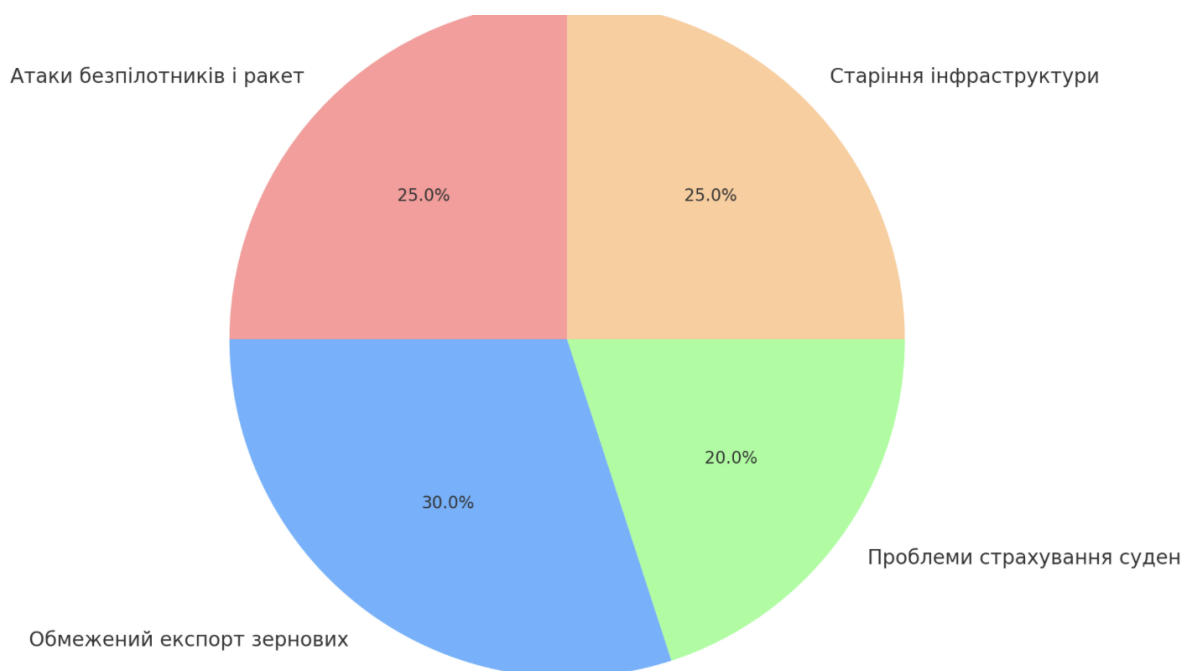

Рис.2.2. Проблем у функціонуванні порту «Чорноморськ»

Джерело: складено автором

Загалом, ці проблеми свідчать про складну ситуацію для порту Чорноморськ, і для її вирішення потрібні як стратегічні, так і оперативні кроки, зокрема інвестиції в оновлення інфраструктури, покращення безпеки та оптимізацію логістики.

Таким чином, функціонування морського порту вимагає постійного моніторингу, технічного обслуговування, удосконалення організаційних процесів і врахування екологічних та безпекових вимог, аби мінімізувати можливі проблеми та забезпечити стабільну роботу порту.

Оцінка того, наскільки серйозно певна проблема впливає на діяльність порту, потребує регулярного моніторингу та збору даних. Це можна зробити за допомогою різних методів, таких як аналіз показників ефективності роботи порту, статистики затримок суден, оцінка фінансових результатів та зворотного зв'язку від клієнтів і співробітників. Якщо проблеми призводять до значних затримок у роботі, збільшення витрат, порушення термінів виконання замовлень або зниження рівня безпеки, це є ознакою того, що ці проблеми суттєво впливають на функціональність порту. Оцінка фінансових збитків через ці проблеми або вплив на конкурентоспроможність також є важливим індикатором їхнього впливу на загальну ефективність діяльності [26, с. 44].

У разі виявлення таких проблем необхідно розробити стратегію для їх усунення, що передбачає інвестиції в модернізацію, поліпшення управлінських процесів та забезпечення належного контролю.

2.3. Основні фактори та джерела розвитку резервів

Фактори - це рушійна сила виробництва. Вся суть виробництва полягає у використанні виробничих факторів і створенні з їх допомогою, на їх основі економічного продукту. У найпростішому уявленні сукупність

виробничих факторів зводять до тріади земля, працю, капітал. Як четвертий фактор ряд авторів книг з економіки називають підприємництво [10].

Природний фактор виробництва відбиває вплив природних умов на виробничі процеси, використання у виробництві природних джерел сировини та енергії, корисних копалин, земельних та водних ресурсів, повітряного басейну, природної флори та фауни.

Капітал як виробничий чинник може виступати у різних видах, формах і по-різному вимірюватися. Фізичний капітал представлений у вигляді основного капіталу (основних засобів виробництва), але правомірно приєднувати до нього оборотний капітал (оборотні кошти), який також відіграє роль фактору виробництва як найважливіший матеріальний ресурс та джерело виробничої діяльності.

Праця - сукупність всіх фізичних і розумових здібностей людей використовуваних під час виробництва, крім підприємницької спроможності, що входить у окрему категорію. Трудовий фактор представлений в процесі виробництва працею зайнятих у ньому працівників.

Підприємницька здатність - вміння організувати виробництво, приймати рішення з управління бізнесом; бути новатором [27, с. 45].

Науково-технічний прогрес є вагомим фактором оптимізації обсягів виробництва. Високий науково-технічний рівень виробництва призводить до підвищення віддачі трудового фактору (продуктивність праці) і капіталу (основних засобів), тобто проявляється через інші фактори. Одночасно науково-технічний рівень виробництва представляє і самостійний фактор. Сприяючи підвищенню технічного рівня та якості продукції, що виробляється, техніко-технологічний прогрес дозволяє збільшити попит на неї, а це призводить до зростання цін і обсягу продажів, вартості реалізованого продукту виробництва. Отже, науковий, технічний,

технологічний прогрес, піднімаючи технічний рівень виробництва, створить у його особі ще один значний виробничий чинник.

Основними задачами підприємства є:

- знайти оптимальне поєднання приростів кожного фактору виробництва щодо відповідного приросту продукції;
- забезпечити рівновагу виробництва;
- забезпечити ефективне використання факторів виробництва, тобто розробити програму управлінських рішень та заходів, що забезпечують умови перевищення приросту продукції над приростом ресурсів виробництва за їх оптимального поєднання [28, с. 83].

Розвиток резервів для морського господарства може бути зумовлений різноманітними факторами та джерелами:

1) Технологічний прогрес: впровадження нових технологій в морському господарстві може сприяти розвитку нових методів вилову риби, аквакультури, виробництва морепродуктів тощо. Розвиток сучасних суден та обладнання для більш ефективного рибальства також важливий.

2) Дослідження і розвиток: інвестиції в дослідження та розвиток нових технологій, методів управління рибальством, а також дослідження морських екосистем можуть сприяти зростанню резервів та створенню нових можливостей.

3) Інфраструктура: розвиток морських портів, рибопереробних заводів, а також транспортних мереж, що забезпечують постачання морепродуктів на ринки споживання, може підвищити потенціал для експлуатації морських ресурсів.

4) Управління ресурсами: ефективне управління морськими ресурсами, включаючи встановлення регуляцій та квот на риболовлю, збереження та відновлення морських екосистем, може забезпечити стійкий розвиток галузі.

5) Міжнародне співробітництво: співпраця з іншими країнами у сфері рибальства, морського середовища та торгівлі морепродуктами може допомогти вирішити спільні проблеми та забезпечити сталий розвиток галузі.

6) Охорона довкілля: збереження морських екосистем та охорона біорізноманіття є важливими для забезпечення тривалої роботи морських ресурсів.

7) Економічні та правові реформи: реформи, спрямовані на покращення економічної ефективності та правового регулювання у сфері морського господарства, можуть стимулювати інвестиції та розвиток галузі [29].

Велику роль у виявленні резервів виробництва покликані зіграти трудові колективи, розширення раціоналізаторства і винахідництва, зацікавленість працівників у збільшенні обсягу продукції, поліпшенні її якості. Виявлення та мобілізація резервів виробництва сприяє переведенню підприємств на повний господарський розрахунок, використання переваг бригадного підряду і цехового підряду, що забезпечують зацікавленість кожного члена колективу в зниженні витрат.

Розглянемо усі можливі джерела резервів на прикладі порту «Чорноморськ».

Основні джерела резервів зростання порту «Чорноморськ» можна поділити на кілька ключових напрямів, які зможуть забезпечити підвищення ефективності роботи порту навіть в умовах війни та обмежень.

1. Розвиток альтернативних маршрутів і перевалочних потужностей: порт «Чорноморськ» може збільшити свою ефективність шляхом розширення використання альтернативних транспортних шляхів, таких як дунайські порти, або через залізничні й автомобільні перевезення. Завдяки розвитку мультимодальних перевезень можна знизити залежність

від морських шляхів, що особливо актуально через блокування частини морських шляхів.

2. Розширення контейнерних перевезень: розвиток контейнерного перевезення дозволить порту залучати нові типи вантажів, що мають стабільний попит на міжнародному ринку. Інвестиції в інфраструктуру для обробки контейнерів та розвиток перевезень контейнерними суднами можуть стати важливим напрямом для зростання.

3. Модернізація інфраструктури та технологій: оновлення старіючих портових споруд і терміналів дозволить підвищити пропускну здатність порту.

4. Інвестиції в безпеку і захист від атак: з огляду на загрози з боку військових дій, інвестиції в модернізацію систем безпеки, а також укріплення портової інфраструктури проти атак, є ключовим фактором для забезпечення безперебійної роботи порту. Це зменшить ризики для судноплавства і забезпечить стабільність роботи порту в умовах війни.

5. Підвищення міжнародної співпраці та укладення нових угод: укладення міжнародних угод, таких як "зернова угода", знову дозволяє забезпечити безпеку поставок через морські шляхи. Розширення цієї співпраці та залучення нових партнерів може стати важливим джерелом зростання обсягів вантажоперевезень.

6. Залучення інвесторів і державна підтримка: додаткові інвестиції в інфраструктуру порту, державні програми підтримки та фінансування можуть допомогти модернізувати портові потужності, що в свою чергу дозволить підвищити пропускну здатність та конкурентоспроможність порту

На жаль, через поточну війну значна частина потенційних джерел розвитку та резервів для порту «Чорноморськ» залишаються недоступними або сильно обмеженими. Військові дії спричинили серйозні пошкодження інфраструктури, заблокували основні морські шляхи, що негативно впливає

на можливість розвитку міжнародної торгівлі та логістики через цей порт. Блокування ключових транспортних маршрутів та обмеження судноплавства через загрози атак на судна і портові споруди ускладнюють вільний доступ до міжнародних ринків.

Також на даний момент, через зростаючі ризики та нестабільність, багато міжнародних інвесторів та страхових компаній відмовляються від фінансування та страхування проєктів в Україні, що обмежує можливості для модернізації портової інфраструктури.

2. 4. Використання ефекту масштабу з метою приросту доходів підприємства

Після того, як підприємство визначить для себе найбільш ефективний спосіб ведення діяльності, розширення обсягів випуску можливе виключно за рахунок зміни масштабів виробництва, тобто пропорційне збільшення використання всіх виробничих ресурсів. Ефект масштабу – співвідношення (коефіцієнт) зміни обсягу виробництва за зміни кількості всіх використовуваних ресурсів.

Позитивний ефект масштабу передбачає зростання віддачі ресурсів, що використовуються. Як наслідок цього обсяг випуску зростає більш швидкими темпами, ніж сукупні витрати на фактори виробництва. Іншими словами, середні витрати довгострокового періоду зменшуються.

Існує кілька причин, які пояснюють позитивний ефект масштабу.

По-перше, велике масове виробництво дозволяє використовувати велику спеціалізацію ресурсів та поділ праці, що у свою чергу підвищує продуктивність усіх застосовуваних ресурсів;

По-друге, великі підприємства можуть застосовувати більш передову технологію та дорогу автоматизацію виробництва, недоступну дрібним фірмам;

По-третє, здійснювати спеціалізацію управління та максимально повно використовувати працю висококваліфікованих фахівців, отже витрати на управлінський персонал зростатимуть повільнішими темпами, ніж виробництво;

По-четверте, ефект може бути пов'язаний з технологічною специфікою окремих видів виробництва (у тому числі як наслідок геометричного закону відповідності площі поверхонь та обсягів, або перерізів). Потроєння продуктивності складального конвеєра може вимагати лише одного, а не двох додаткових контролерів. Збільшення діаметра труби нафтопроводу збільшить обсяг нафти, що перекачується, більш ніж два рази та інші випадки, коли обсяг випуску збільшується раніше, ніж буде потрібна додаткова одиниця обладнання [30].

Яскравим прикладом використання стратегії ефекту масштабу у морегосподарській галузі є функціонування вантажних суден-гігантів. Так найбільший контейнеровоз у світі «Ever Alot» здатен перевезти 24 004 TEU.

Функціональна діяльність найбільшого контейнеровоза у світі "Ever Alot" демонструє ефективне використання ефекту масштабу, який дозволяє підприємствам знижувати витрати на одиницю продукції (в даному випадку контейнера) та суттєво збільшувати доходи. Розглянемо це на чотирьох ключових етапах.

Комплексний підхід ефекту масштабу на прикладі функціонування найбільшого контейнеровоза у світі "Ever Alot» зображено у табл.2.2.

Таблиця 2.2.

Ефект масштабу на прикладі функціонування найбільшого
контейнеровоза у світі "Ever Alot"

Етап масштабування	Дії підприємства	Ефекти
1. Розширення потужностей	Запуск контейнеровоза "Ever Alot" з вантажопідйомністю понад 24 000 TEU (двадцятифутових контейнерів). Інвестування у збільшення обсягів перевезень.	Можливість одночасного перевезення більшого обсягу вантажів скорочує витрати на транспортування одного контейнера. Економія палива завдяки більшому обсягу перевезень.
2. Оптимізація логістики	Використання автоматизованих систем управління вантажами та маршрутом. Застосування технологій планування для зменшення часу простою у портах.	Скорочення часу розвантаження і завантаження. Зниження витрат, пов'язаних із простоем у портах. Підвищення точності доставки вантажів.
3. Зростання ринкової частки	Перевезення вантажів для глобальних корпорацій збільшеною місткістю судна. Забезпечення обслуговування міжконтинентальних маршрутів із високим попитом.	Збільшення кількості клієнтів. Домінування на ринку перевезень великих партій вантажів. Підвищення конкурентоспроможності порівняно з меншими суднами.

Продовження табл.2.2.

4. Інвестиції в інновації	Встановлення екологічних двигунів, які працюють на зрідженому природному газі (LNG) або інших паливних технологіях. Використання інноваційних матеріалів для корпусу.	Скорочення викидів CO ₂ , що відповідає екологічним стандартам ІМО. Зменшення витрат на паливо завдяки ефективності нових технологій. Зниження загальних операційних витрат.
---------------------------	---	---

Джерело: складено автором

"Ever Alot" може перевозити понад 24 000 контейнерів за один рейс, що в кілька разів більше, ніж середньостатистичні судна. Це означає, що компанія може об'єднувати декілька невеликих партій вантажу, які зазвичай транспортувались різними суднами, в один рейс. Завдяки цьому витрати на транспортування одного контейнера значно знижуються. Наприклад, витрати на паливо, заробітну плату екіпажу та портові збори розподіляються на більшу кількість контейнерів, що робить кожен одиницю вантажу дешевшою в обслуговуванні.

"Ever Alot" використовує сучасні автоматизовані системи для управління вантажами та маршрутами. Це дозволяє:

- 1) Скоротити час завантаження та розвантаження у портах завдяки використанню спеціальних портових кранів та програмного забезпечення.
- 2) Уникнути тривалих простоїв у портах, що знижує операційні витрати.
- 3) Планувати оптимальні маршрути для доставки вантажів, що економить паливо і зменшує логістичні витрати [31].

Наприклад, у великих портах, таких як Роттердам або Шанхай, автоматизація забезпечує точну та швидку обробку такого великого судна, як "Ever Alot", дозволяючи значно скоротити витрати на портове обслуговування.

Завдяки своїй місткості та ефективності, "Ever Alot" здатний обслуговувати глобальні компанії, такі як Amazon, Walmart, Alibaba, які потребують перевезення великих обсягів товарів. Це дозволяє компанії-засновнику судна зайняти провідні позиції на ринку міжнародних перевезень.

Можливість доставляти більше товарів за один рейс робить "Ever Alot" привабливим для клієнтів, оскільки вони отримують економію часу та коштів. У результаті компанія отримує більшу частку ринку та залучає нових клієнтів.

Для зменшення витрат та відповідності екологічним стандартам, "Ever Alot" обладнаний інноваційними двигунами, які працюють на зрідженому природному газі (LNG). Такі двигуни знижують викиди вуглекислого газу, що важливо для дотримання міжнародних екологічних норм (ІМО 2023). Та меншують споживання палива завдяки їхній підвищеній ефективності.

Крім того, використання сучасних матеріалів для корпусу судна знижує його вагу, що також сприяє економії пального і підвищує рентабельність рейсів.

Функціональна діяльність "Ever Alot" яскраво ілюструє, як ефект масштабу дозволяє досягти значного зниження витрат і збільшення доходів. Завдяки високій вантажопідйомності, автоматизації процесів, обслуговуванню глобальних клієнтів і впровадженню інновацій, компанія досягає конкурентних переваг, що забезпечує її провідні позиції на ринку міжнародних вантажних перевезень.

Таким чином чинники, які сприяють зростанню віддачі від масштабу:

- дія розмірного фактору (виробництво лампочки в 100 Ватт не вимагає в 2,5 рази більших витрат, ніж лампочки в 40 Ватт);
- зростання продуктивності через глибший поділ праці;
- великі можливості застосування нових технологій та техніки;
- більш повне завантаження потужностей;
- використання висококваліфікованої робочої сили та спеціалізація в управлінні.

РОЗДІЛ 3

ФІНАНСОВЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРИКЛАДІ КОМПАНІЇ «НІБУЛОН»

3.1. Організаційно – економічна характеристика підприємства «Нібулон» та його резервів

«НІБУЛОН» - один із лідерів українського аграрного ринку, який займається виробництвом та експортом зернових, логістикою та річковими перевезеннями. Форма власності підприємства - товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ).

За 32 роки діяльності «НІБУЛОН» створив сучасну унікальну зернову логістичну інфраструктуру в Україні, яка складається із перевантажувальних терміналів та комплексів з приймання, зберігання і відвантаження зернових та олійних культур, потужного флоту і виробничих підрозділів по всій Україні. На сьогодні компанія представлена у більшості областях нашої країни [1].

Не дивлячись на російську агресію і усі дії агресора, «НІБУЛОН» продовжує свою діяльність у масштабах, які можливі на сьогоднішній день.

«НІБУЛОН» - найбільший оператор елеваторних потужностей з об'ємом одночасного зберігання 2,04 млн тонн та один із провідних українських виробників сільськогосподарської продукції із земельним банком понад 76 тис. га. За роки своєї діяльності компанія інвестувала 2,3 млрд доларів США у створення потужної логістичної інфраструктури, яка дозволяє поєднувати локальних агровиробників із глобальним ринком.

Основним видом діяльності є оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням та кормами для тварин. Профільні культури: озима пшениця, кукурудза, озимий ячмінь, соняшник, соя, сорго.

П'ять років, що передували 24 лютого 2022 року, були найуспішнішими в історії компанії. На момент початку війни «НІБУЛОН» мав у обробці 75,6 тисяч гектарів. У 2021 році компанія експортувала 5,6 млн тон сільськогосподарської продукції до 34 країн світу, отримала рекордні прибутки та значно скоротила заборгованість. 62,3% продукції «НІБУЛОН» експортував до Азії, 20,7% до країн Африки, 15,9% до країн Європи та 1,0% до Північної Америки [5].

Якщо дивитися на «Нібулон» зразка грудня 2021 року – зараз це зовсім інша компанія. Компанія втратила багато ресурсів: зерно, землю. Їх основний офіс у Миколаєві, з якого починався бізнес, зараз не працює. Не працюють відділення компанії в Луганській, Харківській, Херсонській та Запорізькій областях.

Крім втрати активів через обстріли та окупацію, триває економічна війна з росією: перекриття портів збільшили ціни на логістику в 5-7 разів, при цьому ціни на агропродукцію у світі опустилися до дворічного мінімуму. Збитки «Нібулона» через війну лише у 2022-му перевищили \$400 млн та призвели до того, що у компанії працюючими залишилися лише 32% активів.

У 2022-му дохід «Нібулона» впав майже втричі – з 40 млрд грн до 15 млрд грн.

Попри всі негаразди «Нібулон» продовжує інвестувати в українську економіку. У 2023 році компанія вклала близько \$30 млн у розвиток філії «Бессарабська» в порту Ізмаїл, яка працює з 15 вересня 2022 року.

Наразі «НІБУЛОН» став здійснювати пасажирські перевезення з Білгород-Дністровського до Овідіюполя. Рейси будуть здійснюватися щодня, починаючи з 07:45 – відправлення з Білгорода-Дністровського, та закінчуючи о 17:00 – повернення з посадкою в Овідіюполі. Квитки вартістю 250 грн доступні безпосередньо під час посадки на судно.

Таблиця.3.1.

Повний розклад пасажирських перевезень на 2024 рік

Щоденно	Пункт відправлення	Час відправлення	Пункт прибуття	Час прибуття
	м. Білгород-Дністровський	7:45	м. Овідіополь	8:10
	м. Овідіополь	9:00	м. Білгород-Дністровський	9:25
	м. Білгород-Дністровський	12:45	м. Овідіополь	13:10
	м. Овідіополь	14:00	м. Білгород-Дністровський	14:25
	м. Білгород-Дністровський	15:45	м. Овідіополь	16:10
	м. Овідіополь	17:00	м. Білгород-Дністровський	17:25

*Тривалість та кількість рейсів може змінюватись в залежності від погодних умов

Джерело: [5]

Загальний обсяг зберігання зерна становить 2,04 млн т (загальна місткість елеваторних ємностей – 1,89 млн т). Потужності підприємства за 2022-23 роки зображені на рис 3.1 [17].

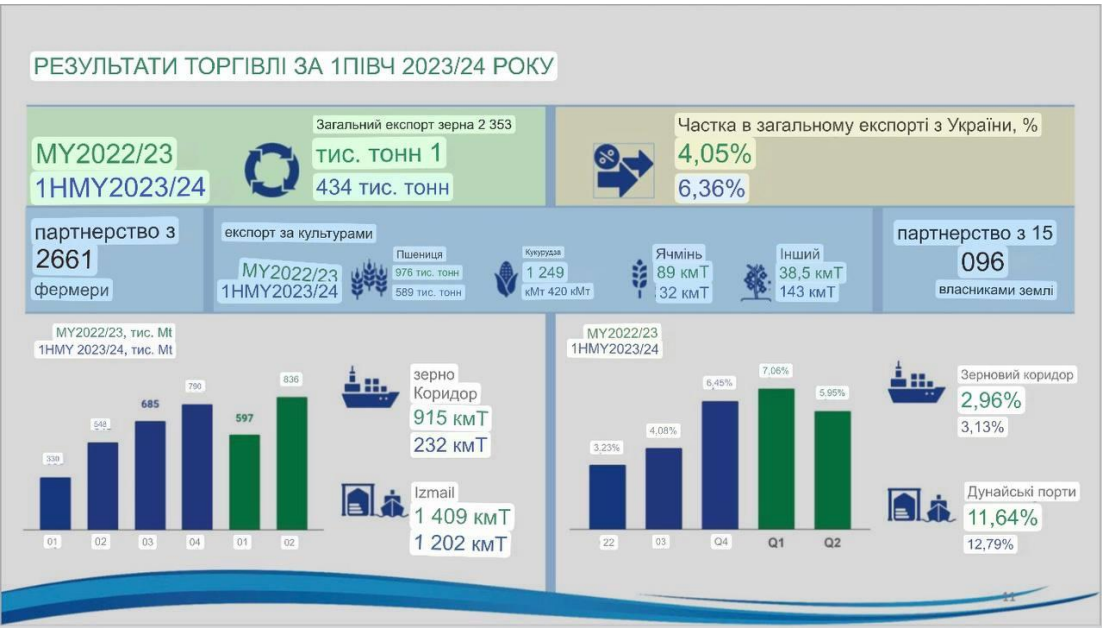

Рис 3.1. Результати діяльності «НІБУЛОН» за 2022-2024 роки

Джерело: [5]

Мережа компанії складається з 25 перевантажувальних терміналів та комплексів з прийому, зберігання та відвантаження зернових та олійних – це 388 зерносховищ силосного типу.

«НІБУЛОН» працює за принципом надання послуг безпосередньо виробникам сільгосппродукції, тому елеваторні комплекси та перевантажувальні термінали максимально наближені до сільгосптоварів виробників. У 2020/21 маркетинговому році компанія уклала 4500 договорів з постачання сільськогосподарської продукції на внутрішньому ринку.

Компанія швидко адаптується до нових операційних реалій, спричинених війною, і прагне залишатися важливим гравцем в аграрному секторі України та робити внесок у економічний розвиток країни та глобальну продовольчу безпеку. Керівництво вживає заходів для збереження діяльності компанії, підтримувати свою робочу силу та готуватися до наступного сільськогосподарського сезону. У центрі уваги залишаються вирішення викликів сьогодення, «НІБУЛОН» також готується до можливостей майбутнього. Керівництво компанії впевнене, що приватні підприємства, такі як «НІБУЛОН», відіграватимуть вирішальну роль у післявоєнному відновленні та відбудові України.

Зазвичай компанія використовує такі форми розрахунків як акредитив, інкасо та банківський переказ.

Фінансова звітність підприємства представлена формою №1 «Баланс» (Додаток А), формою №2 «Звіт про фінансові результати» (Додаток Б) [17].

3.2. Складання порівняльного аналітичного балансу

Порівняльний аналітичний баланс використовують для дослідження структури і джерел утворення майна підприємства. Вихідний баланс компанії «НІБУЛОН», доповнений показниками структури, абсолютної та структурної динаміки вкладень та коштів, представлений в таблиці 3.2.

Таблиця 3.2.

Порівняльний аналітичний баланс

	Стаття балансу	Попередній період		Звітний період		Зміни за період		
Номер рядка		Тис. грн..	Питома вага	Тис. грн..	Питома вага	Абсолютне (+,-) тис.грн. (5гр.- гр.3)	Темп, росту, % (гр..5/гр..3)*100	Частка пунктів (гр..6 – гр..4)
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.
Актив								
1.	Майно разом	5 488 494	100	6 436 294	100	947 800	117	0
1.1	Необоротні активи	27 327	0,5	31 017	0,48	3 690	113,5	-0,02
1.2	Оборотні активи	4 890 053	89,1	4 682 881	72,8	-207 172	95,8	-16,3
1.2.1	Запаси	113 560	2,07	147 132	2,3	33 572	130	0,23
1.2.2	Дебіторська заборгованість	108 188	1,97	101 583	1,6	-6 605	94	-0,37
1.2.3	Поточні фінансові інвестиції	00	0	00	0	0	0	0
1.2.4	Витрати майбутніх періодів	422	0,008	1818	0,03	1396	430,8	0,022
1.2.5	Кошти та їх еквіваленти	241 727	4,4	1 427 796	22,18	1 186 069	590,7	17,78
1.2.6	Інші оборотні активи	107 217	1,95	44 067	0,68	-58 150	41,1	-1,27
Пасив								
2.	Джерела майна разом	22 632 194	100	18 036 247	100	-4 595 947	79,7	0
2.1	Власний капітал	19	0,00008	700	0,004	22	112	0,00392
2.1.1	Статутний капітал	8 386 103	37,05	1 118 429	6,2	-7 267 674	13,3	-30,85
2.1.2	Нерозподілений прибуток	-5 010 393	-22,14	-4 293 608	23,8	716 785	116,7	1,66
2.1.3	Інші джерела (Резервний капітал)	5	0,00002	5	0,00003	0	100	0,00001
2.2	Позиковий капітал	1 642 363	7,3	1 638 611	9,01	-3 752	99,77	-1,71
2.2.1	Довгострокові зобов'язання	580 278	2,56	755 594	4,2	175 316	130	1,64

Продовження табл.3.2.

2.2. 2	Короткострокові кредити та позики	16 429 728	72,5 9	17 845 535	98,9 4	1 415 807	108,6	26,35
2.2. 3	Кредиторська заборгованість і поточні зобов'язання	266 252	1,18	254 853	1,41	-11 399	95,7	0,23
2.2. 4	Інші поточні зобов'язання	337 839	1,49	716 128	3,97	378 289	212	2,48

Джерело: [5]

На основі проведеного порівняльного аналізу аналітичного балансу компанії «НІБУЛОН» можна зробити такі висновки:

1. Загальна вартість майна зросла на 947,8 тис. грн (+17%). Зростання відбулося переважно за рахунок збільшення коштів та їх еквівалентів (+1 186 тис. грн), які тепер складають значну частку оборотних активів (22,18%). Водночас інші складові оборотних активів, такі як дебіторська заборгованість та інші оборотні активи, скоротилися, що свідчить про оптимізацію використання ресурсів.

2. Загальна вартість джерел майна знизилася на 4 596 тис. грн (-20,3%), що вказує на суттєві зміни у структурі капіталу. Зокрема, значно зменшився власний капітал (-30,85%), в основному через зниження статутного капіталу, хоча нерозподілений прибуток зріс на 116,7%.

3. Помітним є зростання питомої ваги короткострокових кредитів та позик до 98,94%, що свідчить про посилення залежності підприємства від позикового капіталу. Такі зміни можуть бути пов'язані з необхідністю фінансування оборотних коштів.

4. Незважаючи на зростання обсягу активів, зниження власного капіталу та зростання короткострокових зобов'язань вказують на підвищення ризиків фінансової нестабільності.

Підприємству необхідно зосередитися на підвищенні ефективності використання власних ресурсів, зменшенні залежності від позикового капіталу та підтримці стійкої структури балансу.

Для покращення фінансового стану компанії «НІБУЛОН» необхідно реалізувати комплекс заходів, спрямованих на оптимізацію структури капіталу, ефективне управління активами та підвищення прибутковості діяльності.

Насамперед варто зосередитися на зниженні залежності від короткострокових зобов'язань, які наразі становлять значну частку фінансування підприємства. Це можна досягти через залучення додаткових інвестицій у власний капітал, що дозволить збалансувати структуру фінансування. Залучення стратегічних партнерів або інвесторів, які готові вкладати у розвиток компанії, створить можливість для зменшення фінансових ризиків та зміцнення ліквідності.

Окрім цього, доцільно переглянути умови існуючих кредитних зобов'язань. Рефінансування боргів шляхом подовження строків їх погашення або зменшення процентних ставок сприятиме зниженню фінансового навантаження. Успішні переговори з банками й іншими кредиторами дозволять зекономити ресурси, які можуть бути спрямовані на інші стратегічні потреби.

Ефективне управління активами є ще одним важливим напрямом. Скорочення дебіторської заборгованості шляхом впровадження більш жорсткої кредитної політики дозволить компанії швидше отримувати обігові кошти. Удосконалення управління запасами також є важливим кроком, який допоможе уникнути надмірного накопичення товарів або матеріалів, що "заморожують" ресурси.

Паралельно підприємству необхідно працювати над підвищенням прибутковості своєї діяльності. Розширення ринків збуту, впровадження нових технологій у виробничі процеси та підвищення ефективності

логістики можуть стати основою для збільшення доходів. Акцент на інноваціях, а також впровадження заходів із зменшення витрат, дозволить компанії не лише зберегти конкурентні переваги, а й посилити свої позиції на ринку.

У цілому, покращення фінансового стану компанії потребує комплексного підходу, що охоплює збалансування структури фінансування, оптимізацію активів та підвищення ефективності операційної діяльності. Лише за таких умов компанія зможе досягти стабільності та забезпечити подальший розвиток.

3.3. Аналіз фінансової стабільності підприємства

Фінансова стабільність — одна з найважливіших характеристик фінансового стану, яка показує, наскільки підприємство є незалежним щодо володіння майном.

Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) є одним з найважливіших показників фінансової стабільності та показує, яка частка активів підприємства створена за рахунок власних джерел:

$$K_n = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Валюта балансу}} \quad (3.1)$$

$$K_{n \text{ поч.}} = 19 / 5\,488\,494 = 0,000004$$

$$K_{n \text{ кін.}} = 700 / 6\,436\,294 = 0,00011$$

Компанія «НІБУЛОН» здатна профінансувати 0,0004% на початок звітного періоду та 0,0011% на кінець звітного періоду активів за рахунок власного капіталу. Цей показник важливий як для власників, так і для кредиторів компанії. Нормативне значення показника знаходиться в межах

0,4 - 0,6. Як ми бачимо показники «НІБУЛОНУ» не входять у цей діапазон через малий запас власного капіталу на даний момент. Але враховуючи усі обставини сьогодення, показник збільшився, що свідчить про позитивну динаміку.

Коефіцієнт співвідношення власних та залучених засобів показує, скільки копійок залучених засобів припадає на 1 гривню власних:

$$K_c = \frac{\text{Позиковий капітал}}{\text{Власний капітал}} \quad (3.2)$$

$$K_{c \text{ поч.}} = 1\,642\,363 / 19 = 86440,1$$

$$K_{c \text{ кін.}} = 1\,638\,611 / 700 = 2340,8$$

Зменшення цього показника в динаміці свідчить про послаблення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне збільшення фінансової стійкості.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби, а яка частина капіталізована:

$$K_{\text{м.в.к.}} = \frac{\text{Власні оборотні кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (3.3)$$

$$K_{\text{м.в.к. поч.}} = 4\,890\,053 / 19 = 257\,371$$

$$K_{\text{м.в.к. кін.}} = 4\,682\,881 / 700 = 6\,690$$

Власні оборотні кошти (ВОК) = Власний капітал - Необоротні активи. ВОК - це сума власних оборотних активів, яка доступна для щоденної операційної діяльності компанії.

$$\text{ВОК}_{\text{поч}} = 19 - 27\,327 = -27\,308 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{ВОК}_{\text{кін}} = 700 - 31\,017 = -30\,317 \text{ тис. грн.}$$

Нестача власного оборотного капіталу свідчить про нездатність підприємства «НІБУЛОН» вчасно погасити короткострокові зобов'язання.

Від'ємне значення показника маневреності свідчить, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних засобів, тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування. Це веде до зниження фінансової стійкості.

Коефіцієнт мобільності характеризує співвідношення вартості оборотних та необоротних активів підприємства:

$$K_{o/n} = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Необоротні активи}} \quad (3.4)$$

$$K_{o/n \text{ поч.}} = 4\,890\,053 / 27\,327 = 178,9$$

$$K_{o/n \text{ кін.}} = 4\,682\,881 / 31\,017 = 151$$

Мобільність означає здатність активів переходити з однієї форми в іншу. Висока мобільність говорить про те, що компанія зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу. Це поняття пов'язане з ліквідністю – швидкістю конвертації в грошові кошти без втрати вартості. Однак, якщо показники ліквідності вимірюють здатність компанії відповідати за поточними зобов'язаннями (тобто вимірюють платоспроможність), то показник мобільності активів говорить про здатність компанії підлаштовуватися під зовнішній вплив ринку, проводити гнучку діяльність.

Нормативного значення для цього показника немає. Проте негативним моментом є зменшення показника в динаміці. Це говорить про те, можливість змінити структуру активів протягом короткого періоду часу зменшилась.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами формування запасів, яка формується за рахунок власних джерел:

$$K_{заб} = \frac{Власніобіговікошти}{Запаси} \quad (3.5)$$

$$K_{заб поч.} = -27\,308 / 113\,560 = -0,24.$$

$$K_{заб кін.} = -30\,317 / 147\,132 = -0,21.$$

Показник забезпечення власними оборотними засобами запасів є індикатором достатності довгострокових коштів компанії для забезпечення безперебійного виробничо-збутового процесу. Показник розраховується як співвідношення власних оборотних коштів і суми запасів. Значення показника говорить про частку запасів, яка фінансується за рахунок ресурсів, залучених на постійній основі.

Негативне значення показника говорить про те, що без короткострокового та довгострокового позикового капіталу компанія не зможе забезпечити безперебійний виробничо-збутовий процес. В умовах скорочення можливостей для залучення таких коштів операційний процес може зупинитися.

Також у динаміці цей показник зменшився, що є негативним фактором для фінансової стійкості підприємства «НІБУЛОН».

Таблиця 3.3.

Аналіз коефіцієнтів фінансової стабільності

Номер рядка	Показник	На початок звітнього періоду	На кінець звітнього періоду	Відхилення	
				Абсолютне (+/-)	Відносне, %
1	Коефіцієнт незалежності	0,000004	0,00011	0,000106	2750
2	Коефіцієнт співвідношення власних та залучених засобів	86440,1	2340,8	-84 099,3	2,7

Продовження табл.3.3.

3	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	257 731	6 690	-251 041	2,6
4	Коефіцієнт мобільності	178,9	151	-27,9	84,4
5	Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами	-0,24	-0,21	0,03	87,5

Джерело: складено автором

Фінансова стійкість компанії «НІБУЛОН» перебуває на низькому рівні через значну залежність від позикових коштів і недостатній обсяг власного капіталу. Від'ємне значення власних оборотних коштів свідчить про неможливість забезпечення поточної діяльності без залучення зовнішніх ресурсів, що створює ризики для своєчасного погашення короткострокових зобов'язань. Незважаючи на це, позитивна динаміка деяких фінансових показників, зокрема зростання коефіцієнта фінансової автономії та зменшення співвідношення власних і залучених коштів, вказує на поступове покращення фінансового стану. Для зміцнення стійкості компанії необхідно зосередитися на нарощуванні власного капіталу, зменшенні залежності від кредитів і ефективнішому управлінні активами.

3.4. Аналіз показників рентабельності підприємства

Рентабельність - показник економічної ефективності використання ресурсів чи інвестицій. Він показує вдалося чи не вдалося повернути вкладення і на скільки.

Рентабельність продажу – визначає, скільки прибутку припадає на одиницю реалізованої продукції:

$$K_{np} = \frac{\text{Прибуток від операційної діяльності}}{\text{Чистий дохід від реалізації}} \quad (3.6)$$

$$K_{np \text{ кін.}} = 147\,132 / 22\,901\,412 = 0,006$$

Рентабельність авансового капіталу показує, скільки копійок прибутку отримало підприємство на 1 гривню авансового капіталу:

$$K_{ak} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Валюта балансу}} \quad (3.7)$$

$$K_{ak \text{ кін.}} = 309\,290 / 6\,436\,294 = 0,048$$

Рентабельність власного капіталу характеризує доходність власного авансового капіталу:

$$K_{vk} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Середня величина власного капіталу}} \quad (3.8)$$

$$K_{vk \text{ кін.}} = 309\,290 / 359,5 = 860,3$$

Середня величина власного капіталу = (власний капітал за попередній період + власний капітал за звітний період) / 2

$$CBVK = (19 + 700) / 2 = 359,5 \text{ тис. грн.}$$

Таблиця 3.4.

Показники рентабельності

Номер рядка	Показник	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду
1	Рентабельність продажу	-	0,006

Продовження табл.3.4.

2	Рентабельність авансового капіталу	-	0,048
3	Рентабельність власного капіталу	-	860,3

Джерело: складено автором

Рентабельність продажу становить 0,006, що означає, що на кожную одиницю реалізованої продукції припадає лише 0,6% прибутку. Такий низький показник може свідчити про проблеми у формуванні цінової політики, високу собівартість продукції або низький рівень маржинальності.

Рентабельність авансового капіталу дорівнює 0,048, тобто підприємство отримує лише 4,8 копійки прибутку на кожную гривню авансового капіталу. Це вказує на недостатньо ефективне використання капіталу, що може потребувати перегляду фінансової стратегії або інвестиційних рішень.

Рентабельність власного капіталу характеризується надзвичайно високим значенням – 860,3. Це свідчить про значну доходність власного капіталу, що, ймовірно, обумовлено значною різницею між власним капіталом і отриманим прибутком. Такий дисбаланс може бути пов'язаний із використанням переважно позикових коштів, що впливає на структуру капіталу підприємства.

Загалом аналіз показників рентабельності вказує на низьку ефективність роботи підприємства в частині управління продажами та авансовим капіталом, однак високий рівень доходності власного капіталу може стати позитивним сигналом для інвесторів за умови стабільного фінансового управління.

Низькі показники рентабельності у компанії "Нібулон" можуть бути зумовлені низкою причин, пов'язаних із внутрішніми та зовнішніми факторами. Однією з основних причин є високі витрати на логістику та зберігання продукції, оскільки компанія значною мірою залежить від транспортування зерна, зокрема водними шляхами, які могли постраждати через руйнування інфраструктури. Ріст цін на пальне та інфляція також впливають на збільшення операційних витрат, що негативно позначається на прибутковості.

Війна в Україні є ще одним суттєвим фактором, який міг вплинути на діяльність "Нібулона". Руйнування логістичних ланцюгів, блокування портів, зменшення експортних можливостей та пошкодження активів компанії суттєво обмежують її операційну ефективність. Крім того, падіння попиту на внутрішньому ринку через економічну кризу могло призвести до зниження обсягів реалізації продукції.

Ще одним важливим аспектом є можливі труднощі в управлінні собівартістю продукції. Якщо витрати на вирощування, зберігання та транспортування зерна перевищують очікуваний дохід, це суттєво впливає на рентабельність. Також варто врахувати коливання світових цін на зерно, які могли бути несприятливими для експортерів у звітний період.

Загалом, такий стан може бути результатом одночасного впливу зовнішніх викликів, пов'язаних із війною та глобальною економічною ситуацією, і внутрішніх факторів, зокрема управлінських рішень, які потребують адаптації до нових умов.

3.5. Аналіз фінансової стійкості підприємства

Необхідною умовою фінансової стійкості підприємства є позитивне значення величини суми власних обігових коштів. У підприємства

«НІБУЛОН» цей показник є негативним, що свідчить про слабку фінансову стійкість.

Розрізняють чотири типи фінансової стійкості:

1. **Абсолютна стійкість** має місце, коли виконується нерівність

$$З \leq \text{ВОК (власні оборотні кошти)}.$$

$$\text{На початок: } 113\,560 \leq 4\,890\,053$$

$$\text{На кінець: } 147\,132 \leq 4\,682\,881$$

2. **Нормальна стійкість** характеризується виконанням співвідношення:

$$З \leq \text{ВОК} + K_d$$

$$З_1 > \text{ВОК}_1 + K_{d1},$$

де K_d – довгострокові кредити та позики.

$$\text{На початок: } 113\,560 \leq 4\,890\,053 + 580\,278$$

$$113\,560 \leq 5\,470\,331$$

$$\text{На кінець: } 147\,132 \leq 4\,682\,881 + 755\,594$$

$$147\,132 \leq 5\,438\,475$$

Для забезпечення формування запасів, крім власних обігових коштів залучаються довгострокові кредити та позики.

3. **Нестійкий фінансовий стан** виникає тоді, коли для забезпечення запасів, крім власних обігових коштів та довгострокових кредитів і позик залучаються короткострокові кредити і позики. В цьому випадку платоспроможність підприємства порушена, але є можливість її відновити. Для такого типу фінансової стійкості виконується нерівність:

$$З \leq \text{ВОК} + K_d + K_k$$

$$З_1 > \text{ВОК}_1 + K_{d1} + K_{k1}$$

де K_k – короткострокові зобов'язання.

$$\text{На початок: } 113\,560 \leq 4\,890\,053 + 580\,278 + 16\,429\,728$$

$$113\,560 \leq 21\,900\,059$$

$$\text{На кінець: } 147\,132 \leq 4\,682\,881 + 755\,594 + 17\,845\,535$$

$$147\,132 \leq 23\,284\,010$$

4. Кризовий фінансовий стан має місце, коли для забезпечення запасів не вистачає стабільних джерел їх формування. В цьому випадку підприємству загрожує банкрутство:

$$З \geq \text{ВОК} + K_d + K_k$$

Як ми бачимо, що у підприємства «НІБУЛОН» саме кризовий фінансовий стан, оскільки виконується нерівність. Це означає, що для забезпечення запасів не вистачає стабільних джерел їх формування.

Фінансова стійкість підприємства «НІБУЛОН» знаходиться на критично низькому рівні, що характеризується кризовим фінансовим станом. Основною проблемою є нестача стабільних джерел формування запасів, про що свідчить негативне значення власних обігових коштів. Хоча підприємство має доступ до довгострокових і короткострокових кредитів, цього недостатньо для забезпечення платоспроможності. Наявність значних боргових зобов'язань і залежність від залученого капіталу створюють високі ризики для стабільної роботи.

Сучасна ситуація в Україні, зокрема економічні труднощі, спричинені війною, суттєво впливає на фінансовий стан підприємств. Зростання витрат на логістику, подорожчання кредитних ресурсів і скорочення платоспроможності клієнтів посилюють фінансовий тиск на бізнес. Для «НІБУЛОН» це означає необхідність адаптації до нових умов, зокрема оптимізації витрат, пошуку додаткових джерел фінансування, зменшення залежності від кредитів та залучення інвестицій.

Попри складнощі, підприємству варто використовувати можливості, які надають міжнародні програми підтримки бізнесу, а також зосередитися на довгострокових стратегіях розвитку, що включають зміцнення власного капіталу та підвищення операційної ефективності. Це допоможе поступово стабілізувати фінансовий стан навіть у складних умов

3.6. Висновки та пропозиції щодо підвищення ефективності використання резервів підприємства

Проаналізувавши показники фінансової стабільності підприємства «НІБУЛОН», ми можемо зробити висновок про його фінансовий стан.

Коефіцієнт фінансової автономії (незалежності) показав, компанія «НІБУЛОН» здатна профінансувати 0,000004% на початок звітного періоду та 0.00011% на кінець звітного періоду активів за рахунок власного капіталу. Враховуючи ситуацію із якою стикнулася компанія «НІБУЛОН», підвищення коефіцієнта у поточному періоді вже є гарною динамікою. Зростання коефіцієнта автономії свідчить у тому, що організація дедалі більше покладається власні джерела фінансування. Також тут важливо враховувати й рентабельність, оскільки низька частка власного капіталу при високій рентабельності буде говорити про ефективне використання коштів власників та високу їх дохідність.

Коефіцієнт співвідношення власних та залучених засобів показав, на кожну 1 грн власних коштів припадає 86 440 грн. позичених (на початок звітного періоду) та 2340 грн. позичених (на кінець звітного періоду). Зменшення цього показника в динаміці свідчить про послаблення залежності підприємства від зовнішніх інвесторів і кредиторів, тобто про певне збільшення фінансової стійкості.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу компанії «НІБУЛОН» показав, що власний капітал і кошти, залучені на довгостроковій основі, спрямовані на фінансування необоротних засобів (значення негативне), тому для фінансування оборотних активів необхідно звертатися до позичкових джерел фінансування. Тобто кошти вкладені у повільно реалізовані активи (основні кошти), а оборотний капітал формується з допомогою позикових коштів. Ситуація трохи покращилась на кінець звітного періоду.

Коефіцієнт мобільності для даного виду бізнесу і з урахуванням усіх обставин є прийнятним. Проте негативним моментом є зменшення показника в динаміці. Це говорить про те, можливість змінити структуру активів протягом короткого періоду часу зменшилась.

Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами формування запасів, яка формується за рахунок власних джерел є негативним, тому частки запасів, яка фінансується за рахунок ресурсів, залучених на постійній основі, немає. Без короткострокового та довгострокового позикового капіталу компанія не зможе забезпечити безперебійний виробничо-збутовий процес.

На основі аналізу фінансової стійкості підприємства «НІБУЛОН» можна зробити низку висновків та пропозицій щодо підвищення ефективності використання його резервів.

1. Низька фінансова стійкість: Підприємство перебуває в кризовому фінансовому стані, що обумовлено негативними значеннями власних обігових коштів і залежністю від зовнішніх фінансових ресурсів. Це свідчить про нестачу стабільних джерел фінансування для забезпечення операційної діяльності.

2. Залежність від позикових коштів: Хоча «НІБУЛОН» залучає як довгострокові, так і короткострокові кредити, для забезпечення запасів підприємству не вистачає власних оборотних коштів. Така залежність від кредитних ресурсів значно знижує фінансову стійкість і підвищує ризики у випадку погіршення макроекономічної ситуації.

3. Необхідність диверсифікації фінансування: Підприємству варто зосередитися на зменшенні боргового навантаження та збільшенні обсягу власного капіталу. Це дозволить знизити фінансові ризики і забезпечити більшу незалежність від зовнішніх фінансових джерел.

4. Вплив зовнішніх факторів: Нестабільна ситуація в Україні, зокрема економічна криза та війна, негативно впливає на підприємства,

зокрема на «НІБУЛОН». Це підвищує ризики фінансових втрат і ускладнює доступ до зовнішніх фінансів.

Розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності використання резервів підприємства:

1. Оптимізація витрат: Підприємству необхідно здійснити детальний аналіз витрат, зокрема на логістику, енергоносії та матеріали, для виявлення можливостей їх скорочення. Зниження витрат на операційну діяльність може дозволити зберегти ліквідність і покращити фінансові результати.

Особливу увагу слід приділити впровадженню системи бюджетування, яка забезпечить постійний контроль витрат на всіх етапах діяльності та дозволить оперативно виявляти перевищення кошторисів.

Важливим аспектом є перегляд умов співпраці з постачальниками з метою отримання більш вигідних умов закупівель, що може бути досягнуто через укладання довгострокових договорів або залучення нових, більш конкурентоспроможних партнерів. Крім того, для зниження витрат на енергоносії доцільно впроваджувати енергозберігаючі технології, такі як модернізація обладнання, перехід на відновлювані джерела енергії та використання автоматизованих систем обліку і контролю енергоспоживання.

Щодо логістичних витрат, важливо оптимізувати маршрути транспортування, скорочувати відстані перевезень і використовувати більш економічні види транспорту. Такі заходи сприятимуть суттєвому зменшенню операційних витрат, забезпеченню ліквідності та покращенню фінансових результатів підприємства.

2. Зміцнення власного капіталу: Підприємству слід активно працювати над збільшенням власного капіталу, зокрема шляхом реінвестування прибутку та залучення інвестицій. Для цього можна створювати нові фінансові інструменти або проводити реструктуризацію існуючих зобов'язань.

Одним із ефективних способів зміцнення капіталу є реінвестування прибутку, тобто спрямування частини отриманого прибутку на розширення виробництва, модернізацію обладнання, впровадження нових технологій або розвиток нових напрямів діяльності. Це дозволить підприємству зберігати і збільшувати свою фінансову базу, не покладаючись лише на зовнішні джерела фінансування.

Для цього необхідно детально аналізувати структуру прибутку і визначати, яка його частина може бути інвестована в розвиток без шкоди для ліквідності та платоспроможності підприємства. Це також допоможе знизити залежність від зовнішніх фінансових ресурсів, таких як кредити або позики, що є важливим фактором у зниженні фінансових ризиків.

Крім того, важливим інструментом зміцнення власного капіталу є залучення інвестицій. Підприємству слід активно шукати можливості для залучення стратегічних партнерів, інвесторів або фондів, що готові вкласти кошти в розвиток бізнесу. Це може бути реалізовано через випуск акцій, облігацій або інших фінансових інструментів, що дозволяють отримати додаткові кошти для розвитку.

Залучення інвестицій передбачає також створення привабливих фінансових умов для інвесторів, таких як надання дивідендів або участь у прибутку підприємства, що може стимулювати їх до вкладення коштів. Водночас важливо проводити реструктуризацію існуючих зобов'язань, що дозволить знизити навантаження на підприємство і зменшити витрати на обслуговування боргу. Це можна досягти шляхом перегляду умов кредитних угод, рефінансування позик або реструктуризації боргів, що дозволить отримати додаткові кошти для розвитку і зміцнення власного капіталу.

3. Диверсифікація фінансування: Підприємству варто розглянути альтернативні джерела фінансування, зокрема міжнародні кредити, гранти

або інвестиції. Це дозволить зменшити залежність від традиційних кредиторів і покращити фінансову стійкість.

Одним із варіантів є залучення міжнародних кредитів. В умовах глобалізації, підприємства мають доступ до зовнішніх фінансових ринків, де можна отримати кредити з нижчими відсотковими ставками або більш гнучкими умовами, ніж на внутрішньому ринку. Міжнародні фінансові установи, такі як Світовий банк, Європейський інвестиційний банк або інші міжнародні організації, часто пропонують фінансування для підприємств, які займаються інноваційними або соціально важливими проектами. Отримання міжнародних кредитів може дозволити підприємству зменшити вартість фінансування і одночасно знизити ризики, пов'язані з високими відсотковими ставками на внутрішньому ринку.

Іншим важливим напрямком є залучення грантів. Гранти – це безповоротне фінансування, яке надається підприємствам для реалізації конкретних проектів, що мають важливе значення для розвитку економіки або вирішення соціальних проблем. У більшості випадків гранти надаються міжнародними організаціями, державними установами або спеціалізованими фондами. Оскільки гранти не передбачають повернення коштів, вони можуть бути дуже вигідним джерелом фінансування для підприємства, особливо в умовах обмежених фінансових ресурсів. Проте для їх отримання підприємству необхідно пройти складну процедуру відбору і довести соціальну або економічну доцільність проекту.

Залучення інвестицій є ще одним важливим аспектом диверсифікації фінансування. Підприємству варто активно шукати інвесторів, які готові вкладати кошти в бізнес з метою отримання прибутку. Це можуть бути як стратегічні інвестори, що мають на меті довгострокове партнерство та розвиток бізнесу, так і венчурні інвестори, які готові фінансувати стартапи або інноваційні проекти. Залучення інвестицій може відбуватись через

випуск акцій або облігацій, що дозволяє підприємству залучати капітал без необхідності виплачувати проценти, як у випадку з кредитами.

4. Покращення управління активами: Підприємству слід звернути увагу на ефективність використання своїх активів, зокрема на те, як швидко можна трансформувати оборотні активи у ліквідні кошти. Підвищення мобільності активів дозволить підприємству швидше реагувати на зміни на ринку.

Оборотні активи, такі як запаси, дебіторська заборгованість і грошові кошти, складають важливу частину фінансового стану підприємства. Для забезпечення ліквідності і фінансової стабільності важливо, щоб ці активи могли швидко конвертуватися в готівку, зокрема, у випадку потреби покрити поточні витрати або інвестувати в нові можливості.

Одним з основних шляхів покращення управління активами є зниження періоду обігу дебіторської заборгованості. Затримки у погашенні боргів клієнтами можуть негативно впливати на фінансову ситуацію підприємства. Тому важливо регулярно аналізувати дебіторську заборгованість, проводити моніторинг термінів оплати та запроваджувати стратегії стимулювання своєчасних платежів, такі як надання знижок за швидку оплату або встановлення штрафних санкцій за прострочення.

Ще одним важливим аспектом є ефективне управління запасами. Підприємству слід оптимізувати рівень запасів, щоб не надто збільшувати витрати на зберігання та утримання товарів, при цьому не створюючи ризиків дефіциту товарів. Для цього можна впроваджувати методи прогнозування попиту, що дозволить визначати точний обсяг запасів, необхідний для безперервного виробничого процесу або продажів, тим самим забезпечуючи високу ліквідність активів.

Також важливо звернути увагу на мобільність грошових коштів підприємства. У зв'язку з коливаннями на фінансових ринках та непередбачуваними обставинами, підприємства повинні мати достатній

рівень ліквідних активів, щоб оперативно реагувати на зміни в зовнішньому середовищі. Це включає ефективне управління грошовими потоками, мінімізацію бездіяльних або зайвих коштів на рахунках і забезпечення гнучкості у фінансовому плануванні.

Управління активами також передбачає постійний моніторинг ефективності використання основних засобів і нематеріальних активів. Підприємство повинно регулярно оцінювати стан своїх основних засобів, оцінювати їх фізичний та моральний знос, і в разі потреби проводити інвестиції в оновлення обладнання чи інфраструктури, що дозволяє підвищити їхню ефективність і продуктивність.

Підвищення мобільності активів дозволить підприємству оперативно реагувати на зміни в ринкових умовах, адаптувати свою стратегію до нових економічних реалій і мінімізувати ризики, пов'язані з нестабільною фінансовою ситуацією. Це сприятиме не лише підвищенню фінансової стійкості підприємства, а й оптимізації процесів управління, що, в свою чергу, забезпечить кращі умови для його розвитку в майбутньому.

5. Підвищення ефективності виробничих процесів: Інвестиції в модернізацію виробничих потужностей, зокрема автоматизацію та вдосконалення технологій, дозволять зменшити витрати на виробництво і підвищити конкурентоспроможність продукції.

Перш за все, варто зазначити, що в умовах обмежених ресурсів, будь-які інвестиції повинні бути орієнтовані на підвищення продуктивності і скорочення витрат. Одна з основних стратегій — це автоматизація виробничих процесів. Вона дозволяє зменшити залежність від людського фактору, що в умовах нестабільності є важливим елементом стабільності виробництва. Автоматизація також дозволяє оптимізувати час виконання технологічних операцій, зменшити витрати на робочу силу та зменшити кількість помилок, пов'язаних з людським фактором.

У зв'язку з обмеженістю ресурсів, автоматизація може бути поступовою і в залежності від рівня технологічної готовності підприємства. Для початку можна інвестувати в автоматизацію окремих етапів виробничого процесу, наприклад, автоматизувати процеси зберігання, транспортування матеріалів на складі або управління лініями для виконання рутинних операцій. Це дозволить підвищити ефективність без значних фінансових витрат. Також варто розглянути використання програмного забезпечення для управління ресурсами (ERP-системи), що допоможе оптимізувати логістику, планування та знижувати операційні витрати.

Інший важливий аспект — це вдосконалення технологій виробництва. В умовах війни особливо важливо адаптувати технологічні процеси до нових умов, зокрема до змін у постачанні сировини та матеріалів. Підприємства повинні шукати альтернативні постачання або переходити на більш доступні технології, які зменшать залежність від дорогих або дефіцитних компонентів. Наприклад, модернізація обладнання або впровадження нових методів обробки матеріалів можуть дозволити знизити споживання енергії, зменшити час на виготовлення одиниці продукції та підвищити якість виробів.

У той же час, через обмеженість фінансових ресурсів, підприємства повинні зважено підходити до масштабних інвестицій. В умовах війни пріоритетним є забезпечення безпеки виробничих процесів, збереження робочих місць та зниження витрат на матеріали та енергоресурси. Для цього можна застосовувати енергозберігаючі технології, такі як використання альтернативних джерел енергії або удосконалення процесів, що дозволяють мінімізувати споживання ресурсів, що дасть змогу знизити витрати навіть в умовах високих цін на енергоресурси.

6. Стратегія управління ризиками: Враховуючи зовнішні економічні та політичні фактори, «НІБУЛОН» повинен розробити стратегію управління фінансовими і операційними ризиками, включаючи хеджування

валютних та процентних ризиків, а також створення резервів на випадок надзвичайних ситуацій.

Валютні коливання можуть негативно вплинути на прибутковість, особливо якщо компанія здійснює транзакції в іноземній валюті або має боргові зобов'язання в іншій валюті. У таких умовах важливо застосовувати хеджування валютних ризиків, яке дозволяє зафіксувати курси валют і мінімізувати фінансові втрати. Для цього компанія може використовувати різноманітні фінансові інструменти, такі як форвардні контракти або валютні опціони, що дозволяють заздалегідь визначити курс валют на момент здійснення платежів чи отримання коштів.

Крім того, управління процентними ризиками є важливим елементом стратегії, оскільки зміни в процентних ставках можуть суттєво вплинути на витрати на обслуговування боргу. Для захисту від ризиків, пов'язаних з коливанням процентних ставок, компанія може використовувати інструменти хеджування, які дозволяють стабілізувати витрати на обслуговування позик. У разі використання змінних процентних ставок, укладення угод про фіксацію процентної ставки на певний період може бути важливим кроком у стабілізації фінансових потоків.

Іншим важливим аспектом є створення резервів на випадок надзвичайних ситуацій. Це особливо актуально для компаній, які працюють в умовах високої невизначеності, як у випадку з «НІБУЛОН», що залежить від зовнішніх ринків і має значний експортний потенціал. Резерви можуть включати як фінансові, так і матеріальні ресурси, що допоможуть у разі непередбачених витрат чи кризових ситуацій. Створення таких резервів дозволить компанії бути більш адаптивною до змін і уникнути великих фінансових втрат під час негативних економічних чи політичних змін.

Загалом, стратегія управління ризиками для «НІБУЛОН» повинна включати як короткострокові, так і довгострокові заходи для забезпечення стабільності фінансової ситуації. Врахування зовнішніх факторів, таких як

зміни в законодавстві, військові дії чи коливання світових цін, а також ефективне використання інструментів хеджування та створення резервів, дозволить мінімізувати можливі ризики та забезпечити сталий розвиток підприємства навіть в умовах економічної нестабільності.

7. Покращення ліквідності: Підприємству варто вдосконалити стратегію управління ліквідністю, зокрема шляхом ефективнішого контролю за грошовими потоками та активізацією продажу непотрібних або неефективних активів.

Ефективний контроль за грошовими потоками дозволяє своєчасно реагувати на зміни в умовах ринку та планувати фінансові ресурси таким чином, щоб забезпечити безперебійність операцій. Це включає в себе створення чітких прогнозів щодо надходження грошових коштів, облік очікуваних витрат та оптимізацію термінів розрахунків з контрагентами. Зокрема, важливо зменшити періоди обороту дебіторської заборгованості, адже за рахунок пришвидшення платежів підприємство може збільшити наявні ліквідні кошти.

Для покращення ліквідності компанія повинна також активно активізувати продаж непотрібних або неефективних активів. У таких умовах особливо важливо провести детальну оцінку наявних активів та розуміти, які з них не приносять значного прибутку або не використовуються в операційній діяльності. Продаж таких активів може сприяти залученню додаткових коштів, які можна направити на погашення поточних зобов'язань або інвестування в більш ліквідні та перспективні напрямки діяльності. Це також дозволить зменшити витрати на утримання непотрібних ресурсів, таких як старе обладнання чи нерухомість, яка не використовується в операціях.

Крім того, для покращення ліквідності підприємство може розглянути можливість оптимізації структури боргу. Наприклад, зменшення боргового навантаження або рефінансування існуючих зобов'язань за більш вигідними

умовами може зменшити витрати на обслуговування боргу і збільшити вільні грошові кошти. Важливою складовою є також встановлення чіткої політики щодо управління касовими залишками: оптимізація мінімальної суми коштів, необхідних для забезпечення поточних операцій, та збереження резервів на непередбачені витрати.

В умовах економічної нестабільності та війни, коли ринок змінюється швидше, ніж зазвичай, підприємствам варто впроваджувати більш гнучкі механізми управління ліквідністю, що дозволяють швидко адаптуватися до нових умов та змінювати стратегію на основі поточної фінансової ситуації. Важливо, щоб компанія мала чітке уявлення про потоки грошових коштів на найближчі місяці та змогла прогнозувати можливі зміни, зокрема у випадку непередбачуваних подій чи змін у зовнішньому середовищі.

В результаті, підвищення ліквідності не тільки допоможе «НІБУЛОН» забезпечити стабільність у короткостроковій перспективі, але й створить основу для більш гнучкої та ефективної адаптації до майбутніх викликів, зокрема пов'язаних із війною, економічною кризою та іншими непередбачуваними змінами на ринку.

Всі ці заходи допоможуть зменшити боргове навантаження, підвищити фінансову стійкість і створити передумови для стабільного розвитку підприємства навіть у складних економічних умовах.

Рентабельність продажів — один із основних фінансових показників для оцінки ефективності роботи компанії. Зниження показника в динаміці відображає скорочення обсягів продажу чи демонструє неефективність господарську діяльність. Підвищити рентабельність продаж компанії можна шляхом підвищення цін, зменшення витрат, придбання товарів (сировини) за нижчими цінами, збільшення частки товарів, що найбільше продаються.

Аналізуючи показник рентабельності авансового капіталу підприємства «НІБУЛОН», ми бачимо позитивну динаміку, так як прибуток компанії виріс на кінець звітного періоду.

Рентабельність власного капіталу показала, що доходність власного авансового капіталу зросла на кінець звітного періоду.

Досягнення фінансової стійкості можливе на основі підвищення ефективності виробництва, що досягається в результаті ефективного використання всіх видів ресурсів та зниження витрат. Стабільність фінансового стану підприємства забезпечується достатньою часткою власного капіталу у складі джерел фінансування, тому компанії «НІБУЛОН» треба прагнути цього.

ВИСНОВКИ

У результаті написання кваліфікаційної роботи на тему «Підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України» було досягнуто значного прогресу в розкритті важливих аспектів, що стосуються оптимізації фінансових, виробничих та управлінських процесів в умовах обмежених ресурсів та зовнішньоекономічних труднощів. Метою роботи було удосконалення функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу, і вона була досягнута через детальне вивчення сучасних проблем та надання пропозицій щодо їх вирішення.

Основним результатом дослідження є розробка ряду рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємств цього сектора. Зокрема, було запропоновано стратегії оптимізації витрат, зміцнення власного капіталу, диверсифікації джерел фінансування, вдосконалення управління активами, а також покращення ліквідності підприємств, що дозволяють зберегти стійкість у нестабільних економічних умовах.

Важливим у плануванні діяльності підприємства є виявлення резервів виробництва та факторів їх появи. Об'єднання резервів виробництва є найбільш економічним способом його розвитку. Воно дозволяє домогтися приросту випуску продукції з мінімальними капітальними вкладеннями і без істотних витрат.

Резерви зростання виробництва слід розглядати як збільшення можливостей підприємства з нарощування обсягів випуску продукції та продажів у натуральній та вартісній оцінках. Економічна сутність резервів підвищення ефективності виробництва полягає у найбільш повному та раціональному використанні зростаючого потенціалу для отримання

більшої кількості високоякісної продукції при найменших витратах праці на одиницю продукції. Виявлені резерви мають бути пов'язані з конкретними та реальними заходами щодо їх використання.

Всебічний і глибокий аналіз виробничої діяльності підприємства дозволяє виявити визначені резерви підвищення ефективності його діяльності, як за рахунок поліпшення окремих виробничих показників, так і за рахунок оптимізації виробництва. Пошук резервів збільшення доходів, прибутку посідає одне з головних місць у процесі визначення рівня ефективності роботи підприємства.

Будь-яка комерційна організація ставить собі за мету – підвищення прибутку. Для цього має знаходити резерви її збільшення. При збільшенні обсягу виробництва продукції зростають тільки перемінні витрати, - пряма зарплата робітників, прямі матеріальні витрати і так далі - сума ж постійних витрат, як правило, не змінюється, у результаті чого і знижується собівартість продукції.

Отже, за допомоги збільшення обсягу виробництва продукції підприємство може зменшити собівартість одиниці продукції за рахунок зменшення питомих-постійних витрат.

У розділі 3 було проведено всебічне фінансове обґрунтування діяльності компанії «НІБУЛОН», що дозволило зробити висновки щодо її ефективності та виявити резерви для підвищення фінансової стійкості. Аналіз організаційно-економічної характеристики компанії показав, що «НІБУЛОН» займає лідируючі позиції в Україні в сфері морського транспортування та логістики. Однак, незважаючи на її значний потенціал, підприємство має певні резерви у використанні ресурсів та оптимізації витрат.

Порівняльний аналітичний баланс підприємства виявив позитивну динаміку активів та пасивів, але також вказав на високий рівень фінансових зобов'язань, що потребують постійного моніторингу і управління для

запобігання ризикам ліквідності. Аналіз фінансової стабільності показав, що компанія має загалом стабільну фінансову ситуацію, але велика залежність від короткострокових кредитів і зобов'язань може стати фактором ризику в умовах змін на ринку.

Що стосується показників рентабельності, вони знаходяться на прийнятному рівні, однак є простір для покращення результативності, що сприятиме зростанню прибутковості компанії в майбутньому. Водночас, аналіз фінансової стійкості виявив негативне значення власних обігових коштів, що свідчить про слабку фінансову стійкість і вказує на необхідність залучення додаткових фінансових ресурсів для забезпечення стійкості.

У цілому, для підвищення ефективності використання резервів підприємства необхідно оптимізувати витрати, знижувати залежність від зовнішнього фінансування, а також покращувати управління оборотними коштами. Окрім цього, стратегічно важливим є залучення інвестицій для розвитку нових проектів і довгострокових ініціатив, що дозволить підвищити фінансову стабільність і забезпечити сталий розвиток компанії в умовах економічної нестабільності.

Наукова новизна дослідження полягає в систематизації та розширенні існуючих підходів до підвищення ефективності підприємств морегосподарського комплексу в умовах економічної нестабільності, зокрема в умовах війни. Запропоновані підходи та інструменти для оптимізації фінансових потоків та поліпшення виробничих процесів є оригінальними та можуть бути використані для практичного вдосконалення управлінських стратегій підприємств цього сектора.

Розглянуті в роботі пропозиції мають значний потенціал для практичного застосування, оскільки вони не лише враховують специфіку функціонування морегосподарських підприємств, але й орієнтовані на підвищення їх фінансової стійкості та здатності адаптуватися до швидко змінюваного економічного середовища. Результати дослідження можуть

бути корисними як для безпосередніх учасників галузі, так і для державних органів, що здійснюють регулювання морегосподарської діяльності.

Таким чином, проведене дослідження значною мірою сприяє розвитку теорії та практики управління підприємствами морегосподарського комплексу в Україні, зокрема в умовах економічних і політичних викликів, пов'язаних з війною, і є вагомим внеском у удосконалення методів та інструментів підвищення ефективності таких підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В. Г. Економіка підприємств. Київ: Видавництво «Українська думка», 2013. 779 с.
2. Багров В. П. Економічний аналіз: навчальний посібник. Київ: Видавництво «Центр навчальної літератури», 2016. 156 с.
3. Гетьман О. О. Економіка підприємства. Київ: Видавництво «КСД» 2020. 488 с.
4. Обсяг експортованих вантажів через Український коридор за 7 місяців перевищив річні показники Зернової ініціативи: вебсайт. URL: <https://mtu.gov.ua/timeline/Zernova-iniciativa.html>
5. Офіційний сайт компанії «НІБУЛОН»: вебсайт. URL: <https://www.nibulon.com/>
6. Горбонос Ф. В., Черевко Г. В., Павленчик Н. Ф., Павленчик А.О. Економіка підприємства. Київ: Видавництво «Знання», 2010. 463 с.
7. Демчук О. В., Ареф'єва С. Г. Прибуток та рентабельність підприємства: сутність, показники та шляхи підвищення. Київ: Видавництво «Знання», 2015. 169 с.
8. Примачов М.Т. Методи вимірювання ефективності морського транспортного комплексу: монографія. Одеса: ОНМА, 2009. 258 с.
9. Обсяг українського експорту: вебсайт. URL: <https://forex.ua/ua/ukrayinskyj-eksport-u-zhovtni-syagnuv-rekordnyh-3-8-mlrd-golovni-tovary.html>
10. Кіндрацька Г. Економічний аналіз: теорія та практика. Львів: Видавництво «Магнолія плюс», 2016. 426 с.
11. Коваленко О. В. Визначення резервів та розробка заходів щодо підвищення ефективності роботи підприємства. Мукачево: Видавництво «Віхола», 2017. 236 с.

12. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-%D1%80#n11>

13. Єланцев С. В. Управління доходами, витратами та прибуток корпорації. Чернігів: Видавництво «Новий світ-2000», 2015. 482 с

14. Кожанова Є. Економічний аналіз. Харків: Видавництво «ІНЖЕК», 2015. 340 с.

16. Міністерство інфраструктури України. Офіційний сайт URL : <http://www.mtu.gov.ua>.

17. Забезпечення безпеки судноплавства і заподіяння забрудненню навколишнього середовища : монографія / В.І. Дмитрієв та інш. Херсон : ХДМА, 2012. 397 с.

18. Голубкова І.А., Бабаченко М.В., Яворська А.Ф., Левинська Т.І., Бурмака Л.О. Тенденції розвитку підприємництва в морській галузі Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія „Економічні науки”. № 1. 2021, с. 19-34.

19. IMPROVING THE EFFICIENCY OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES ON THE BASIS OF MARKET RESEARCH. URL: <https://periodicals.karazin.ua/socoeconom/article/view/22990>

20. Кудлай В. Г. Економіка та організація агробізнесу. Київ: Видавництво «Знання», 2020. 211 с.

21. Лещенко Р.І. Виявлення резервів виробництва на підприємстві з метою підвищення ефективності його діяльності. Харків: Видавництво «Віват», 2015. 360 с.

22. Blue Economy of Ukraine: Reliable and Timely. URL: https://maritimeukraine.com/wp-content/uploads/2023/11/Infobook_BDF_Blue-Economy-of-Ukraine-©-1.x33495.pdf

23. Мартиновський В. С. Методика розрахунку економічної ефективності виробництва на підприємствах. Київ: Видавництво «Грум», 2014. 230 с.

24. Савицька Г. Економічний аналіз діяльності підприємства. Київ: Видавництво «Знання», 2014. 653 с.

25. Шибя О.А. Стратегія розвитку транспортної інфраструктури України в умовах євроінтеграції. Причорноморські економічні студії. 2016. № 8. С. 35- 40. URL: <http://bses.in.ua/journals/2016/8-2016/9.pdf>

26. Шибяев О.Г., Коскіна Ю.О. Динамічна модель оптимізації проекту роботи морського торговельного флоту. Східний європейський науковий журнал. 2020. № 53. С. 44-48

27. McConnell C., Brue S., Flynn S. Principles, Problems, and Policies. Irvine: McGraw-Hill, 2014. 917 p.

28. Mellen C., Evans F. Valuation for M&A: Building and Measuring Private Company Value. Hoboken: John Wiley & Sons, Inc., 2018. 465 p.

29. Стратегія розвитку морських портів України на період до 2038 року URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/548-2013-%D1%80#n11>

30. Functional and investment strategies of technical development of enterprises. URL: <http://nvngu.in.ua/index.php/en/publishing-house/1844-engcat/archive/2020/contens-3-2020/5347-functional-and-investment-strategies-of-technical-development-of-enterprises>

31. EFFICIENCY OF FUNCTIONING OF THE ENTERPRISE ECONOMY OF UKRAINE: TRENDS AND PROSPECTS. URL: <https://www.researchgate.net/publication/364844286> EFFICIENCY OF FUNCTIONING OF THE ENTERPRISE ECONOMY OF UKRAINE TRENDS AND PROSPECTS

32. The efficiency of the functional activities of enterprises of the maritime complex of Ukraine. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=http://cyberleninka.ru/article/n/maritime-clusters>

33. Переваги підприємств морегосподарського комплексу України. URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/>

34. Теоретичне обґрунтування шляхів підвищення ефективності морських портів України. URL: <http://urss.knuba.edu.ua/>

35. Аналіз регіональних аспектів розвитку морегосподарського комплексу України. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/node/7174/more2020.pdf>

36. Підвищення конкурентоспроможності українського морегосподарського комплексу URL: https://www.researchgate.net/publication/340223456_CHANGE_AGENTS_THE_GOALS_AND_IMPACT_OF_WOMEN%27S_FOUNDATIONS_AND_FUNDS_REPORT_AUTHOR_ACKNOWLEDGMENTS

37. THE ESSENCE AND THEORETICAL BASES OF MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISES. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2019/No2/77.pdf>

38. Open and hidden reserves in accounting system and reporting of enterprises. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/htneu/article/view/1230>

39. Maritime Economics. URL: https://logistics.nankai.edu.cn/_upload/article/50/93/1cf2097840e8af90af4b19979773/9ce547df-a3e1-493c-a4a3-0ebbf0669b9.pdf

40. Maritime supply chain resilience: From concept to practice. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S036083522300390X>

41. Scenarios for the formation of reserves for increasing the economic efficiency. URL: <https://inns.com.ua/en/journals/tom-4-1-2024/stsenariyi-formuvannya-rezerviv-pidvishchennya-ekonomichnoyi-fektivnosti-pidpriyemstv-sferi-poslug-z-orientatsiyeyu-na-innovatsiyny-rozvitok>

42. The essence of the enterprise's crisis management in the modern economic conditions. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/12_ukr/54.pdf

43. Opinion of the European Economic and Social Committee on ‘Setting the course for a sustainable blue planet. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022AE4806>

44. Boosting Profitability Through Efficient Operations. URL: <https://www.forbes.com/sites/forbesbooksauthors/2024/08/20/boosting-profitability-through-efficient-operations/>

45. The concept of increasing the efficiency of the enterprise in modern conditions. URL: https://www.researchgate.net/publication/371174347_The_concept_of_increasing_the_efficiency_of_the_enterprise_in_modern_conditions

46. Ensuring of profitability in the system for effective management of agricultural enterprise. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/2_ukr/137.pdf

47. Improving the Efficiency of Enterprise on the Basis of Management of Business Processes. URL: https://www.researchgate.net/publication/359498293_Improving_the_Efficiency_of_Enterprise_on_the_Basis_of_Management_of_Business_Processes

48. 17 Strategies for Increasing the Profitability of a Business. URL: <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/increase-profitability>

49. Increase your profitability. URL: <https://www.bgateway.com/resources/increase-your-profitability>

50. Improved profitability, efficiency and quality. URL: <https://fastercapital.com/topics/improved-profitability,-efficiency,-and-quality.html>

51. EFFICIENCY OF ACTIVITY AND MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE IN THE CONDITIONS OF POST-WAR RECONSTRUCTION. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/42QJEvj7/>

52. INFLUENCE OF INNOVATIVE ACTIVITIES ON THE LEVEL OF PROFITABILITY OF ENTERPRISES. URL: <https://ejournal.com/index.php/journal/article/view/1273>

53. PLANNING THE MARITIME COMPANY'S DEVELOPMENT ON THE BASIS OF ITS ECONOMIC SECURITY LEVEL. URL: <https://ejournal.com/index.php/journal/article/view/939>

Додаток А

Баланс компанії «НІБУЛОН» станом на 31 грудня 2021 року

АКТИВ	Код рядка	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	Примітки
1	2	3	4	5
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи:	1000	18 950	19 206	6
первісна вартість	1001	24 675	27 269	6
накопичена амортизація	1002	(5 725)	(8 063)	6
Незавершені капітальні інвестиції	1005	820 853	523 525	5
Основні засоби:	1010	23 480 180	23 198 731	5
первісна вартість	1011	23 480 180	24 469 432	5
накопичений знос	1012	–	(1 270 701)	5
Інвестиційна нерухомість	1015	–	–	
Довгострокові біологічні активи	1020	33 924	41 727	8
Довгострокові фінансові інвестиції:				
які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	–	–	
інші фінансові інвестиції	1035	10 646	10 596	
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	6 474	5 750	
Відстрочені податкові активи	1045	–	–	
Інші необоротні активи	1090	666 663	613 346	7
Усього за Розділом I	1095	25 037 690	24 412 881	
II. Оборотні активи				
Запаси	1100	6 219 589	9 830 577	9
Виробничі запаси	1101	136 746	125 037	9
Незавершене виробництво	1102	139 855	154 134	9
Готова продукція	1103	651 261	1 124 987	9
Товари	1104	5 291 727	8 426 419	9
Поточні біологічні активи	1110	455 098	496 563	10
Дебіторська заборгованість за продукцію товари роботи послуги	1125	86 965	1 757 145	11
Дебіторська заборгованість за розрахунками:				
за виданими авансами	1130	53 096	53 301	13
з бюджетом	1135	1 256 955	1 345 908	12
у тому числі з податку на прибуток	1136	69 042	–	
з нарахованих доходів	1140	6 744	5 867	
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	13 913	29 700	11
Поточні фінансові інвестиції	1160	–	–	
Грошові кошти та їх еквіваленти	1165	637 190	23 762	14
Готівка	1166	83	32	14
Рахунки в банках	1167	637 107	23 730	14
Витрати майбутніх періодів	1170	5 142	5 604	
Інші оборотні активи	1190	68 395	100 857	15
Усього за Розділом II	1195	8 803 087	13 649 284	
III. Необоротні активи утримувані для продажу та групи вибуття	1200	–	–	
Баланс	1300	33 840 777	38 062 165	

Товариство з обмеженою відповідальністю
сільськогосподарське підприємство «НІБУЛОН»

Окрема фінансова звітність
за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року

(в тисячах українських гривень)

ПАСИВ	Код рядка	На початок звітного року	На кінець звітного року	Примітки
1	2	4	5	6
I. Власний капітал				
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	19	19	16
Капітал у дооцінках	1405	10 516 728	9 870 426	16
Додатковий капітал	1410	—	—	
Резервний капітал	1415	5	5	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 769 583	3 679 924	
Неоплачений капітал	1425	—	—	
Вилучений капітал	1430	—	—	
Усього за Розділом I	1495	12 286 335	13 550 374	
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	2 318 246	2 185 031	17
Довгострокові кредити банків	1510	893 477	2 253 725	18
Інші довгострокові зобов'язання	1515	658 460	642 493	19
Довгострокові забезпечення	1520	—	—	
Усього за Розділом II	1595	3 870 183	5 081 249	
III. Поточні зобов'язання та забезпечення				
Короткострокові кредити банків	1600	10 098 468	10 049 121	18
Поточна кредиторська заборгованість за:				
довгостроковими зобов'язаннями	1610	130 671	123 534	19
товари роботи послуги	1615	310 077	1 208 751	20
розрахунками з бюджетом	1620	15 449	38 340	21
в тому числі з податку на прибуток	1621	—	25 307	21
розрахунками зі страхування	1625	11 473	8 745	
розрахунками з оплати праці	1630	45 930	35 643	
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	6 790 607	7 703 892	20
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	8 970	20 107	
Поточні забезпечення та нарахування	1660	—	—	
Доходи майбутніх періодів	1665	483	408	
Інші поточні зобов'язання	1690	272 131	242 001	22
Усього за Розділом III	1695	17 684 259	19 430 542	
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та готунами вибуття				
	1700	—	—	
Баланс	1900	33 840 777	38 062 165	

Ця окрема фінансова звітність була схвалена керівництвом і затверджена до випуску 30 червня 2022 року.

Від імені керівництва:

Вадатурський О.О.,
Генеральний директор

Григорук С.О.,
Головний бухгалтер

Додаток Б

Звіт про фінансові результати компанії «НІБУЛОН» за 12 місяців 2021 року

І. ЗВІТИ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року	Примітки
1	2	3	4	5
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	40 606 579	25 840 227	23
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(39 107 025)	(24 773 538)	24
Валовий:				
Прибуток	2090	1 499 554	1 066 689	
Збиток	2095	-	-	
Дохід (витрати) від зміни в резервах довгострокових зобов'язань	2105	-	-	
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	-	-	
зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	-	-	
зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	-	-	
Інші операційні доходи	2120	1 089 595	175 668	27
у тому числі: дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	-	-	
дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122	982 661	126 339	27
дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123	-	-	
Адміністративні витрати	2130	(214 998)	(157 455)	25
Витрати на збут	2150	(543 697)	(491 707)	26
Інші операційні витрати	2180	(60 723)	(136 764)	27
у тому числі: витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	-	-	
витрати від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182	-	-	
Фінансовий результат від операційної діяльності:				
прибуток	2190	1 769 731	456 431	
збиток	2195	-	-	
Дохід від участі в капіталі	2200	-	-	
Інші фінансові доходи	2220	238	793	
Інші доходи	2240	381 018	23 797	29
у тому числі: дохід від благодійної допомоги	2241	-	-	
Фінансові витрати	2250	(746 299)	(753 695)	28
Втрати від участі в капіталі	2255	-	-	
Інші витрати	2270	(6 127)	(1 603 826)	29
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275	-	-	
Фінансовий результат до оподаткування:				
прибуток	2290	1 398 561	-	
збиток	2295	-	(1 876 500)	
Витрати (вигоди) з податку на прибуток	2300	111 523	(100 122)	17
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305	-	-	
Чистий фінансовий результат:				
прибуток	2350	-	-	
збиток	2355	1 287 038	(1 776 378)	

II. СУКУПНИЙ ДОХІД

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період поперед- нього року	Примітки
1	2	3	4	5
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	—	2 341 092	
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	—	—	
Накопичені курсові різниці	2410	-	—	
Частка іншого сукупного доходу у асоційованих та спільних підприємств	2415	—	—	
інший сукупний дохід	2445	-	—	
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	—	2 341 092	
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	—	(421 397)	
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	—	1 919 695	
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	1 287 038	143 317	

III. ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАЦІЙНИХ ВИТРАТ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період поперед- нього року	Примітки
1	2	3	4	5
Матеріальні затрати	2500	968 450	853 677	
Витрати на оплату праці	2505	1 234 214	1 140 631	
Відрахування на соціальні заходи	2510	268 972	248 881	
Амортизація	2515	1 390 436	1 243 985	
Інші операційні витрати	2520	1 263 920	1 120 469	
Усього	2550	5 125 992	4 607 643	

IV. РОЗРАХУНОК ПОКАЗНИКІВ ПРИБУТКОВОСТІ АКЦІЙ

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період поперед- нього року	Примітки
1	2	3	4	5
Середньорічна кількість простих акцій	2600	-	—	
Скоригована середньорічна кількість простих акцій	2605	—	—	
Чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2610	-	-	
Скоригований чистий прибуток (збиток) на одну просту акцію	2615	—	-	
Дивіденди на одну просту акцію, гривень	2650	—	-	

Ця окрема фінансова звітність була схвалена керівництвом і затверджена до випуску 30 червня 2022 року.

Від Імені керівництва:

Вадатурський О.О.,
Генеральний директор

[Signature]

С.О.,
Головний бухгалтер

АНОТАЦІЯ

Кваліфікаційна робота на тему «Підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України» на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня магістра.

Метою кваліфікаційної роботи є розробка практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України

В першому розділі розглянуто основні теоретичні аспекти функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу., вивчено ключові поняття, методи та інструменти, що використовуються для оцінки та підвищення ефективності діяльності підприємств цього сектора.

В другому розділі здійснено комплексний аналіз сучасного стану підприємств морегосподарського комплексу України, розглянуто ключові показники ефективності функціональної діяльності підприємств, виявлено основні проблеми та фактори, що впливають на їх розвиток, а також визначено можливості для покращення ефективності через використання резервів і ефекту масштабу.

В третьому розділі здійснено фінансове обґрунтування діяльності підприємства «НІБУЛОН», яке включає аналіз фінансових показників, оцінку ефективності використання резервів та пропозиції щодо підвищення фінансової стабільності компанії. Кожен підрозділ розглядає окремі аспекти фінансової діяльності підприємства.

Результати даної кваліфікаційної роботи полягають у тому, що проведено комплексний аналіз функціональної діяльності підприємств морегосподарського комплексу України, зокрема компанії «НІБУЛОН», для виявлення потенціалу підвищення ефективності використання наявних резервів. У роботі систематизовано теоретичні основи функціонування

підприємств морегосподарського комплексу, проаналізовано сучасний стан галузі в Україні та визначено ключові проблеми, що впливають на ефективність діяльності.

Зокрема, розглянуто основні фактори, що визначають фінансову стабільність підприємства, та проведено детальний фінансовий аналіз на прикладі компанії «НІБУЛОН». Оцінено показники рентабельності, фінансової стійкості та ліквідності підприємства, а також виявлено резерви для покращення ефективності його діяльності.

Визначено ряд пропозицій для покращення управління активами, підвищення ефективності виробничих процесів, диверсифікації фінансування та стратегії управління ризиками. Зокрема, акцентовано увагу на вдосконаленні стратегії управління ліквідністю, зміцненні власного капіталу та оптимізації витрат, що є ключовими чинниками для підвищення фінансової стійкості підприємств морегосподарського комплексу

Ключові слова: функціональна діяльність підприємств, морегосподарський комплекс, резерви підприємства, ефективність діяльності, фінансова стабільність, рентабельність, фінансова стійкість, ліквідність, оптимізація витрат, диверсифікація фінансування, стратегія управління ризиками, управління активами, модернізація виробництва, підвищення доходності, інвестиції в морегосподарський комплекс та інновації в управлінні підприємствами.

ANNOTATION

Qualification work on the topic "Improving the efficiency of the functional activities of enterprises of the maritime economic complex of Ukraine" for obtaining the educational and qualification level of a master's degree.

The purpose of the qualification work is to develop practical recommendations for improving the efficiency of the functional activities of enterprises of the maritime economic complex of Ukraine

The first section examines the main theoretical aspects of the functional activities of enterprises of the maritime economic complex, studies key concepts, methods and tools used to assess and improve the efficiency of the activities of enterprises in this sector.

The second section carries out a comprehensive analysis of the current state of enterprises of the maritime economic complex of Ukraine, examines key indicators of the efficiency of the functional activities of enterprises, identifies the main problems and factors affecting their development, and also identifies opportunities for improving efficiency through the use of reserves and the effect of scale.

The third section carries out a financial justification of the activities of the enterprise "NIBULON", which includes an analysis of financial indicators, an assessment of the efficiency of the use of reserves and proposals for increasing the financial stability of the company. Each section considers individual aspects of the financial activities of the enterprise.

The results of this qualification work are that a comprehensive analysis of the functional activities of enterprises of the maritime complex of Ukraine, in particular the company "NIBULON", was carried out to identify the potential for increasing the efficiency of the use of existing reserves. The work systematizes the theoretical foundations of the functioning of enterprises of the maritime

complex, analyzes the current state of the industry in Ukraine and identifies key problems that affect the efficiency of activities.

In particular, the main factors that determine the financial stability of the enterprise are considered, and a detailed financial analysis is carried out using the example of the company "NIBULON". The indicators of profitability, financial stability and liquidity of the enterprise are assessed, and reserves for improving the efficiency of its activities are also identified.

A number of proposals are identified for improving asset management, increasing the efficiency of production processes, diversifying financing and risk management strategies. In particular, attention is focused on improving the liquidity management strategy, strengthening equity and optimizing costs, which are key factors for increasing the financial stability of enterprises of the maritime complex

Keywords: functional activities of enterprises, maritime complex, enterprise reserves, efficiency of operations, financial stability, profitability, financial sustainability, liquidity, cost optimization, financing diversification, risk management strategy, asset management, production modernization, increasing profitability, investments in the maritime complex and innovations in enterprise management.